

СЛОВО ПРОСВІТИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

45 (474), 6—12 листопада 2008

**9 листопада —
День
української
писемності
та мови**

ЯК ЄВРОПЕЙСЬКІ НОСІЇ КУЛЬТУРИ

— Павле Михайловичу, які проблеми було окреслено як найважливіші на конференції у Римі?

— Українці, які виїхали на заробітки, мають проблеми не лише в зарубіжжі, а й у самій Україні. Бо вони зазнають подвійної дискримінації: тут, в Україні, безробіття та соціальні проблеми, а там — цілковите безправ'я. Тому “круглий стіл”, який відбувся в Римі за участю відомих політиків, літераторів, учених, серед яких і Оксана Пахльовська та Олена Пономарів, був присвячений тим соціально кричущим темам, які справді важливі для кожного, хто знайомий з проблемами четвертої хвилі еміграції. Вона не діаспорна. Діаспора — це те, що вже усталене, ввійшло в береги того суспільства, в якому перебувають етнічні складові. Діаспора формує свої культурні інститути. Тому серед українських діаспорників можна виокремити тих, хто ще до Другої світової війни сформував культурно-інформаційні, релігійні інститути в Італії. Передовсім слід відзначити подвижницьку роботу Йосипа Сліпого.

Україна нині прагне увійти в європейські реінтеграційні процеси, на чому й зосередила увагу Оксана Пахльовська, зазначивши, що четверту хвилю можна трактувати як певний набуток і як велику втрату. Якщо ми не створимо привабливого образу України через культурно-інформаційні центри, і надалі матимемо спотворений образ про нашу країну через тих, хто опинився в Італії. Серед них лише одиниці, які себе достосували до бізнесу, за десять років адаптувалися, намагаючись не бути громадянства Італії.

Без адаптивного українського культурно-інформаційного центру в Римі викривляється образ України й українця як повноцінного члена європейської спільноти. Можна співвіднести, що до четвертої

Культурологічна акція для українських громад країн Західної Європи “Єврокараван — 2008. Разом в Європу”, яка відбулася в жовтні, повинна в підсумку озвучити перед урядом проблеми четвертої хвилі, а також внутрішні міграційні та реінтеграційні проблеми України, щоб виробити відповідні зміни до законодавства, переконаний народний депутат України, голова ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Павло **МОВЧАН**. Враженнями про поїздку до українських громад він поділився в інтерв'ю для “Слова Просвіти”.

хвилі зробили діаспорники, які з політичних чи релігійних мотивів змушені були вписувати себе у культурно-історичний, соціальний, релігійний контекст, як, приміром, священники, яких викинула радянська влада. Вони побудували тут інститути, академію, собори і допомагали нашим митцям.

Брак такої інституції як інформаційно-культурний центр позначається на тому, як нас потрактовують. Виникає багато запитань: чи Україна реінтегрується назад в Російську імперію, чи вона буде розчленована. І ці теми обговорюють на шпальтах провідних італійських газет. Немає центру, який вчасно спростовував би подібні версії, як і немає постійного висвітлення, що таке Україна. Не фрагменти образу еміграції, а цілісний образ українства, історично прив'язаний до християнської парадигми ще задовго до прийняття християнства, ще до доби Відродження, до національних рухів, які пережила Італія, до того, як Гарібальді сказав, що “ми робимо Італійську державу для того, щоб сформувати італійську націю”. Нам треба розуміти, як з розділених, переселених етнічних груп створити єдине ціле на мовно-культурному ґрунті, як це зробили італійці...

Подібним центром колись став осередок НТШ у містечку Сорселі у Франції, де зібралися провідні діячі української науки,

освіти, які створили під орудою професора Кубійовича “Енциклопедію українознавства” та її англійську версію, яка допомогла європейцям пізнати Україну. Нині ця поважна інституція занепадає.

На відміну від української влади, російський уряд дбає про свою культурну спадщину. Нещодавно встановили пам'ятник Буніну в Москві. Чи є у нас пам'ятник, наприклад Петлюрі — людині, яка створила у XX столітті Україну? Він сформував із розрізнених сегментів силу, яка протидіяла більшовицькій експансії. Вояки, яких він вивів за межі України, справді могли скласти осердя Української держави. Вони прийшли з наукою, культурою, принесли українське слово, український дух і створили центри україністики, зокрема цей, про який ідеться, всеєвропейський: наукове товариство ім. Т. Шевченка в Сорселі. Воно сьогодні не забезпечене фінансово. У ньому залишилася одна подвижниця Анна-Марія Довганюк, яка дев'ятий рік виконує обов'язки і сторожа, й бібліотекаря, й архіваріуса.

Бачу потребу заснування українських освітніх, інформаційно-культурних центрів у зарубіжжі, зокрема в Римі. Його є кому очолити: Оксана Пахльовська — знакова постать. Вона могла б зреалізувати дуже багато своїх ініціатив.

Продовження на с. 6

ТРУДОВИЙ КОДЕКС КРІПАЦТВА

3

ІХ МІЖНАРОДНИЙ КОНКУРС З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

7

ДЕРМАНСЬКИЙ ОСЕРЕДОК КУЛЬТУРИ

11

ГУЦУЛЬСЬКА ГРАЖДА

15

**Добровільні пожертви
“На Кобзареву Церкву”:
МБФ “Українська Родина”
Р/р № 26045200145101**

**в Подільській філії АКБ “Київ”,
МФО 320401 ЗКПО 21709106**

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 900 574 грн. 00 коп.

ПРАЦЮЄМО НА ПРЕСТИЖ ДЕРЖАВИ

Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ, виконавчий директор Ліги українських меценатів, співголова координаційної ради конкурсу ім. П. Яценка

Вісім конкурсів — це, погодьтеся, немало, особливо — за наших умов. І дистанцію пройдено успішно, хоча, що нам пророкували. Песимісти не лише передбачають поразку, а й із незбагненим мазохістським задоволенням шукають симптомів можливої невдачі.

Сьогодні тих голосів не чути. Не чути й тих, кому муляля гроші, призначені для премій школярам. Це ж була така вдячна тема для обурень: “Гроші?! Дітям?! За знання української мови?!”. Це кваліфікували мало не як злочин. У деякого виразним підтекстом звучало: ось якби ви мені на мій проект дали ті кошти, то це було б правильно, а діти й без цього повинні знати українську мову, бо вони — українці. І лише коли меценати конкурсу різко зацентрували: гроші — наші, тож саме ми маємо всі підстави вирішувати, куди, кому й на що їх давати, — ця популярна тема якось відсунулася на маргінес.

Зникли і звинувачення (а вони, хоч як дивно, такі були!) в тому, що організатори цього конкурсу прагнуть — не більше і не менше! — приспати пильність громадськості, приколосати її: бачте, мова проблема починає розв’язуватися. А наївна громадськість, повіривши в те, вже не робитиме заходів для порятунку української мови. Отому, мовляв, такий конкурс — дуже небезпечний і шкідливий захід. І тоді довелося цілком серйозно пояснювати: ні, ви помиляєтеся в таких твердженнях, бо конкурсом хочемо не відвернути, а навпаки, привернути увагу громадськості до мовної ситуації, ініціювати поспо-

лите рушення до державної мови.

Довго лунали й претензії до системи тестування школярів і студентів (то завдання там залегкі, то складні, та все не такі, як треба, а тому й конкурс не варто проводити), тож і тут довелося пояснювати: ми не шукаємо лінгвістичних геніїв — для цього є щорічні олімпіади школярів і студентів, а якщо ж вони знайдуться, то, звичайно, почуватимемося щасливими; у такий спосіб організатори конкурсу прагнуть піднести самий престиж державної мови в очах школярів і студентів.

Усе це пригадую сьогодні не для того, аби наскаржитися загалом: ось як було розгортати цей мовний марафон. Убачаю в цих перипетіях прикру закономірність нашого жит-

тя: якщо хтось у нас починає якусь — на його гадку, важливу — справу, то з помічниками йому не дуже ведеться, а ось критиків та опонентів одразу ж з’являється майже легіон. І вже лунає хор: ось нездало та невдало все робиться... І пішло, і поїхало, перемішуючи грішне з праведним. Аж надто ми любляємо вивисуватися за рахунок заперечення того, що робить сусід. Отут безапеляційності, критицизму й пафосності нам не позичати! Замість співчутливо підтримати справу — рознесемо її дорешти.

Звичайно ж, навіть найоригінальніша ідея й найсамовідданіші зусилля організаторів мовного турніру не забезпечили б йому такого успіху, якби в суспільстві (на противагу влад-

ним структурам) не було такого зацікавлення. Його ми відразу помітили серед педагогів. Інколи навіть видавалося: найсвідоміший сегмент суспільства — це вчителі.

Це зацікавлення ми відразу помітили і в батьків школярів. І серед них — не лише представники Галичини, Волині чи Наддніпрянщини, як це прогнозували напередодні конкурсу. І на Донеччині, на Дніпропетровщині, на Сумщині, в Криму батьки (дуже часто російськомовні) прагнуть, щоб їхні діти бездоганно володіли державною мовою. У них може бути різна мотивація: в одних — усвідомлення того, що без знання української їхня дитина не зможе навчатися в престижній “Могилянці”, Острозькій академії чи університеті імені Тараса Шевченка, а отже, не матиме шансу зробити професійну кар’єру. В других звучить мотив моральної сатисфакції: мовляв, комуністичний режим забрав у нас рідну мову, яку вважали соціально непристивною і яку ми через те ігнорували, а наші діти в нашій державі неодмінно мають повернутися до зневаженої нами мови. Треті, часто навіть не етнічні українці, просто не уявляють, як можна жити в державі й не знати державної мови. Вони бачать, що широка українська громадськість разом зі світовою українською діаспорою у такий спосіб підносить престиж державної мови в Українській державі.

Тому наш успіх — це передовсім успіх українського вчителя. Вчитель виявився значно сильнішим, аніж усі разом узяті віщуні-песимісти.

Я впевнений: успішно відбувається наш дев’ятий мовний марафон. І десятий! І двадцятий... Це цілком закономірний розвиток і поглиблення змісту важливої справи.

ДИКТАНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЄДНОСТІ ПИШУТЬ УСІ

9 листопада, у День української писемності й мови, о 12.40 Національна радіокомпанія України увосьме відзначатиме свято рідної мови на Українському радіо (Перший і Третій (“Культура”) канали), в рамках якого прозвучить Диктант національної єдності. Його організатори — Національна радіокомпанія України та Ліга українських меценатів.

Цей диктант для тих, хто шанує рідну мову, хто хоче, щоб українці в Україні розмовляли державною мовою, хто хоче зберегти рідне слово і залишити його дітям та онукам. Напишімо цього дня диктант! Усі, від малого до великого, від депутата до школяра, від письменника до будівельника й селянина. Доведемо, що ми патріоти цієї землі й нам не байдуже, яка мова пануватиме на праукраїнських теренах. Пам’ятаймо, що кожен народ, кожна нація шанує свою мову, стоїть на сторожі свого слова й оберігає його від чужинецьких зайд. Шануймо ж нашу мову — мову Кобзаря, Франка, Лесі Українки. Розмовляймо нею з нашими дітьми й онуками, з колегами, з людьми на вулиці й у громадському транспорті. Зробімо українську мову повновладною господинею в Україні.

Кожен, хто напише цей диктант, доведе, що він патріот, що любить і шанує мову, що йому не байдужа доля українства.

Приєднуйтеся до загальноукраїнського Диктанту національної єдності! Майбутнє нації залежить від кожного з нас! Є мова — є нація, нема мови — немає нації!

— Декому здається, що організатори конкурсу борються з російською мовою...

— У деяких російськомовних виданнях навіть з’явилися роздратовані статті на кшталт “За знання українського язика дають гроші”. Когось вразили суми премій для переможців. В Україні таких нагород діти не одержують у жодному конкурсі, в жодній олімпіаді.

Напередодні першого конкурсу в Міністерства освіти виникли заперечення і навіть протест проти великих премій. Мовляв, це непедагогічно, дітей псує великі гроші! Але, як показав досвід восьми конкурсів, дітей ми не зіпсували, бо премія — еквівалент великих зусиль школяра і студента, а отже, вона має бути гідна. За взірцею узяли Олімпійські ігри.

Переможців та їхніх учителів щоразу чекають на святі мови, яким стає день офіційного закриття конкурсу й вручення його найвищих премій, численні приємні сюрпризи. Наприклад, на кількох церемоніях нагородження володарі перших місць турніру розігрували в лотерею легковий автомобіль для вчительки, кошти на який давав член Ліги Іван Кікта. Учням і педагогам дарують бібліотеки, конкурсні сувеніри тощо. Така традиція, і сценарію не збираємося змінювати. 9 листопада 2007 року, в День української писемності й мови, з’явився Указ Президента В. Ющенка “Про Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яценка”, в якому записано: “Підтримати ініціативу Ліги українських меценатів та Національної ради з

ДЕВ’ЯТИЙ — НА БУКОВИНІ

питань культури і духовності щорічне проведення Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яценка як щорічного загальнонаціонального заходу для підвищення рівня знань з української мови, виховання у молодого покоління любові до мови свого народу, забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя”.

В Указі також ідеться про щорічне надання бюджетних коштів для організації та проведення конкурсу. 28 листопада 2007 року було видано другий Указ Президента “Про деякі заходи щодо піднесення ролі української мови”, де в п. 1 зазначено: “Заснувати, починаючи

Фармацевтична фірма “Дарниця” — головний меценат двох Міжнародних конкурсів з української мови ім. П. Яценка. Коли Освітня фундація Петра Яценка, яку очолює його донька Надія Яцик, склала з себе відповідальність за долю престижного мовного марафону й цілковито відмовилася від будь-якої його підтримки, виникла загроза, що конкурс не відбудеться. Тоді генеральний директор фармфірми “Дарниця”, президент Ліги українських меценатів Володимир Загорій заявив, що конкурс відбудеться за будь-якої фінансової погоди, бо він не повинен залежати від настроїв чи примх окремих людей.

На запитання нашого кореспондента відповідає президент Ліги українських меценатів, генеральний директор АТ “Фармацевтична фірма “Дарниця” Володимир Загорій.

з 2008 року, 14 щорічних стипендій Президента України переможцям Міжнародного конкурсу з української мови ім. Петра Яценка”. А в останні дні грудня 2007 року з’явилася Постанова Кабінету Міністрів України, де записано: “Стипендії Президента України переможцям Міжнародного конкурсу з української мови ім. П. Яценка виплачуються у розмірі 4,375 мінімальної академічної стипендії студентів вищих навчальних закладів III—IV рівнів акредитації”.

— **Щоправда, у травні цього року, нагороджуючи переможців восьмого конкурсу, Ліга українських меценатів знову взяла витрати на премії на себе — держава цього не зробила...**

— Справді, у травні переможці — школярі та студенти — одержували премії з фонду Ліги українських меценатів, бо Кабінет Мініс-

трів не перерахував на це грошей.

— **Цьогорічне відкриття дев’ятого Міжнародного конкурсу відбудеться 9 листопада, у День української писемності й мови на Буковині, у Чернівцях. Яким воно буде?**

— Старт конкурсу буде, як завжди, урочистим і святковим. Знаю, що в Чернівцях готуються до цієї події. Туди поїде делегація освітян, громадських діячів, митців, письменників, журналістів, меценатів. У церемонії відкриття братиме участь багато школярів і студентів з усієї України. Цього року ми перереєстрували положення нашого конкурсу, бо за вісім років багато змінилось. Зокрема, й організатори конкурсу. Тепер серед засновників нема Освітньої фундації Петра Яценка з Канади, адже вона більше не фінансує проекту. Нині організатори конкурсу — Ліга україн-

ського державного освіти Міністерства, закордонних справ, закордонних справ.

До речі, Українське радіо — наш інформаційний партнер, щороку висвітлює перебіг конкурсу. Про бажання долучитися до нас заявило Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Т. Шевченка. Це добрий знак, адже лише гурт однодумців може зробити щось справді важке для підтримки державної мови. Принагідно нагадаю, що переможцям першого конкурсу премії вручав тодішній президент України Леонід Кучма, він, до речі, й нині опікується конкурсом, надаючи кошти на преміальний фонд від свого благодійного фонду.

— **Нині співорганізатором конкурсу стала Національна спілка письменників України. Чого це конкурсів додасть?**

— Це офіційне приєднання — формальність, Спілка й письменники були разом із нами ще від першого турніру. Багато для нього зробили Володимир Яворівський і Микола Жулинський, Віктор Баранов і Анатолій Качан, Петро Перемийніс і Анатолій Шевченко, Василь Клічак і Василь Бондар, Василь Гей і Юрій Пригорницький, Іван Андрусак та Юрій Буряк... Тепер Спілка документально заявлена в числі співорганізаторів конкурсу. Це цілком природно, бо ж письменники — це ті, хто бореться за українське слово. Отож нам по дорозі.

Спілкувалася
Світлана КОРОНЕНКО

БАТЬКІВЩИНА ГЕОРГІЯ ВОРОНОГО — ПРИУДАЙСЬКА СІВЕРЩИНА

Олександр ШОКАЛО,
письменник, головний редактор
журналу “Український Світ”

Продовження.

Поч. у ч. 41, 44 за 2008 р.

Ось химерна історія з одного боку збереження, а з другого боку нищення в Журавці меморіального будинку й пам'яті генія математики Георгія Вороного...

31 травня 1971 р. Чернігівська обласна рада народних депутатів прийняла рішення № 286, згідно з яким “меморіальний будинок Г. Ф. Вороного як пам'ятку історії взято на облік і встановлено межі охоронної зони пам'ятки в радіусі 10 метрів від неї”.

10 лютого 1986 р. директор Інституту математики АН УРСР академік Ю. О. Митропольський надіслав до Міністерства культури УРСР лист із проханням про встановлення охоронної й меморіальної дошки на будинку в Журавці, де жив і працював видатний математик Г. Ф. Вороний, а Мінкультури переправило лист в Чернігівське обласне управління культури “для рассммотрения и принятия мер”.

31 березня 1986 р. заступник начальника управління культури повідомив директора Інституту математики: “Ввиду того, что мемориальное здание нуждается в капитальном ремонте, исполком Журавского сельского совета народных депутатов принял решение № 17 от 27 марта 1986 г. об установке на здании сельской школы мемориальной доски, на которой будет указано, что в с. Журавка родился выдающийся отечественный математик Г. Ф. Вороний”.

17 квітня 1986 р. директор Інституту математики АН УРСР академік Ю. О. Митропольський звернувся до заступника голови Варвинської районної ради В. А. Сидоренка з таким листом: “У зв'язку з рішенням виконкому Журавської сільської ради народних депутатів № 17 від 27 березня 1986 р. та усною домовленістю про встановлення меморіальної дошки на будинку на Кулажині, де жила родина Вороних (тепер у ньому розміщені початкові класи Журавської середньої школи), пропонуємо такий текст до барельєфу Г. Ф. Вороного: “У цьому будинку жив та творив видатний вітчизняний математик, член-кореспондент Петербурзької Академії наук, уродженець с. Журавки Георгій Феодосійович Вороний (1868—1908). Про хід справи просимо повідомити в Інститут математики АН УРСР”.

Відповіді на цей лист Інститут не отримав...

Прояснює причини зволікання з упорядкуванням меморіального будинку об'єктивний лист заступника голови правління Чернігівської обласної організації Товариства охорони пам'яток історії та культури О. П. Губаря до заступника голови Республіканського правління Товариства С. Д. Бердніна від 10 серпня 1987 р. У листі констатується бездіяльність місцевих органів влади, які й досі не встановили меморіальної дошки на честь Г. Ф. Вороного, недостатність поточного ремонту, який здійснює адміністрація школи в аварійному будинку, а поряд із нагадуванням, що історична пам'ятка перебуває під охороною держави, наведено вражаючий факт: “Однако, в непосредственной близости с усадьбой был построен частный дом т. Ляшенко Н. Ф. Основанием для строительства дома является решение исполкома Варвинского райсовета от 3 июля 1976 года. Частный дом заходит в охранную зону памятника, что является грубым нарушением”. І тут же сказано про ініціативу виконкому Журавської сільради розмістити в приміщенні колишньої церкви історико-краєзнавчий музей, де планували експозицію, присвячену Вороним.

Уривки з роману-есе “Георгій Вороний. Геній математики з українським серцем”

Завважмо ці два факти: санкціоноване владою захоплення частини охоронної території меморіальної садиби Г. Ф. Вороного та появу церковної теми.

15 жовтня 1987 р. директор Інституту математики АН УРСР, академік Ю. О. Митропольський та голова бюро первинної організації Товариства охорони пам'яток історії та культури, кандидат фізико-математичних наук Г. М. Сита звернулися до заступника голови Чернігівського облвиконкому Т. М. Литвин з клопотанням про вжиття заходів для увічнення пам'яті Г. Ф. Вороного до його 120-річчя: проведення капітального ремонту меморіального будинку, розміщення в ньому музею Вороних і встановлення охоронної дошки. В клопотанні наголошено: “Здание по своей сохранности признано пригодным для эксплуатации и интересным с исторической точки зрения как дом, в котором жила семья Вороних, и который к тому же сохранил характерные черты усадьбы конца XIX—начала XX века”. Клопотання аргументовано професійними висновками заступника голови правління Чернігівської обласної організації Товариства охорони пам'яток історії та культури О. П. Губаря та протоколом виїзного засідання бюро первинної організації Товариства охорони пам'яток Інституту математики АН УРСР за участю кандидата архітектури, доцента кафедри теорії й історії архітектури та синтезу мистецтв Київського державного художнього інституту Л. М. Грачової.

У відповідь на це стурбоване звернення обласне Управління культури відписало 23 листопада 1987 р.: “Сообщаем, что организовывать мемориальный музей в доме Вороного и установить на нем мемориальную доску в настоящее время не представляется возможным из-за крайне неудовлетворительного состояния здания. Исполкомом Варвинского районного совета народных депутатов создана межведомственная комиссия для определения технического состояния мемориального дома и принятия решения о его эксплуатации”.

12 квітня 1988 р. заступник голови виконкому Варвинської районної ради В. А. Сидоренко повідомив “тов. Митропольського Ю. А.”, “что дом выдающегося отечественного математика Г. Ф. Вороного в с. Журавка обследован специально созданной комиссией. Комиссия установила, что дом находится в аварийном состоянии: фундамент частично разрушен и имеет значительные деформации, что повлекло за собой просадку стен, перекос окон и дверей. В нежилой половине дома практически все конструктивные элементы пришли в негодность, потолок обвалился. Произвести реставрационно-восстановительные работы район не имеет возможности ввиду отсутствия средств и специалистов”.

Виникає логічне запитання: чому безіменна комісія не заборонила навчатися в будинку, що “находится в аварийном состоянии”, учням початкових класів Журавської середньої школи? Бо не таке вже воно й аварійне. Як засвідчує згаданий вище протокол виїзного засідання бюро первинної організації Товариства охорони пам'яток Інституту математики АН УРСР: “В доме на стенах и потолках трещин нет, хорошо сохранились полы, оконные и дверные проемы, рамы. Однако для дальнейшей эксплуатации здания необходимо произвести капитальный ремонт... Для проведения этих работ необходимо заключение специалиста-инженера для разработки сметы расходов на ремонт”.

А 27 квітня 1988 р., напередод-

Дуб і липа — пам'ять про садибу Г. Ф. Вороного. Весна 2008 р. Фото Л. В. Коваленка

ні 120-ої річниці від народження Г. Ф. Вороного, інспектор республіканського Товариства охорони пам'яток історії та культури, кандидат архітектури Л. В. Синькевич детально обстежив меморіальний будинок, кваліфіковано описав його стан і зробив висновок: “Бывший дом Вороного возможно сохранить и восстановить в прежнем виде...” Він перелічив види ремонтних робіт і назвав основну причину, що заважає відновленню меморіальної садиби: “Участок дома Вороного затеснен жилыми зданиями, размещенными на территории бывшей усадьбы дома Вороного. Документы на отвод участков под застройку жилыми домами (в 1976 г. — 3 июля) были выданы бывшим районным архитектором гр. Тищенко Д. Г. и находятся в райисполкоме. На плане отвода участка Тищенко указал (на пятне дома Вороного), что “здание школы (дом Вороного) по причине ветхости подлежит сносу”, невзирая на то, что здание является памятником истории и находится в охранный зоне.

Усадьба, границы которой прослеживаются в натуре (с северной стороны от дома около 40 м, с западной тоже в 40 м), ...застроена с трех сторон от жилого дома Вороного Г. Ф. за последнее десятилетие. Одно из зданий с надворными постройками расположено между домом Вороного и поймой р. Удай на расстоянии 8 метров от северной стороны жилого дома Вороного. Мансардный кирпичный дом и двухэтажный сарай с гаражом сооружен прорабом гр. Ляшенко Николаем Федоровичем (собственник) стоимостью примерно 35—40 тыс. рублей. Очевидно, построены на зарплату прораба совхоза. Кроме добротного дома и гаража участок благоустроен — дорожка, отмостка, ограда из дефицитных материалов. С западной стороны на расстоянии 20 м сооружен также кирпичный дом со всеми элементами благоустройства, посажен сад и др. Размещение двух жилых домов на территории усадьбы Вороного затрудняет восстановление усадьбы Вороного без сноса их”. На завершення висновків інспектор рекомендує: “...оградить участок забором; учредить охрану здания и предупредить соседей, особенно владельцев здания гр. Ляшенко о том, чтобы он имел в виду не посягать на участок, занятый домом Вороного”. Л. В. Синькевич як професіонал дуже відповідально підійшов до справи, тому й зробив це суттєве застереження щодо посягання найближчого сусіда на меморіальну садибу. Бо Ляшенко вже відтяв частину садиби з боку долини Удаю, де досі ще живе озерце-копанка Вороних...

Пам'ятаю, як того самого року, готуючись до зустрічі з головою республіканського Товариства охорони пам'яток історії та культури академіком П. Т. Троньком з приводу встановлення на території садиби

Г. Ф. Вороного охоронного знака, я оглядав меморіальний будинок і територію з учителькою Журавської школи Г. С. Микитченко. Захоплено дивився на стрімку й розкішну крону дуба, що його посадив Георгій Феодосійович у день народження дочечки Марії. Та мене приголомшило, що до дуба була прип'ята сусідова коза, і в підсвідомості майнуло: садиба приречена... Місцеві керівники своєї клятвені обіцянки так і не виконали — охоронного знака не встановили. Зате на пам'яті Вороного “поставили хрест”...

З 1989 року, після переведення з будинку Вороного початкових класів Журавської школи у новозбудоване приміщення, меморіальний будинок нишком заходилися нищити односельці, доки не розтягли все, що можна було потягти. А вандалізм узаконив сумнівний “сход села Журавки”, що його оформлено “Випискою з рішення сходу...” від 14 лютого 1993 року, де зокрема записано: “Схід села ВИРІШИВ: Знести приміщення школи (бувший будинок Г. Ф. Вороного), залишки підлоги зняти і використати для ремонту підлоги в церкві”. Головував на тому “сході” Л. В. Полковніченко (голова Журавської сільради), а секретарював М. Б. Лубін (директор радгоспу “Журавський”, де “прорабствував” відомий уже Ляшенко). До якого блюзнірства опустився “сход села Журавки”!.. І церкву прилучив до нього, та ще й з яким матеріальним інтересом!.. Мабуть, щоб освятити своє блюзнірство?.. Знехтував “сход села Журавки” не тільки тим, що будинок обстежили заступник директора Музею народної архітектури та побуту України С. П. Смолінський і архітектор Н. С. Зяблюк та зробили кваліфікований висновок: “Будинок цілком придатний для відновлення і водночас потребує негайної допомоги. Він споруджений у зруб із брусів листяних порід. Зрубна техніка дає можливість реставрувати споруду без повного її розбирання, а з заміною лише окремих елементів стін. Тому будинок піддається реставрації досить простими способами. Після реставрації будинок потрібно використати з культурно-освітньою метою”.

Того самого дня в Журавці побували учасники Міжнародної конференції, приуроченої 125-річчю від народження Г. Ф. Вороного. Вчені з Англії, Канади, Німеччини, Польщі, Росії, США, Чехії, Швейцарії, України приїхали вклонитися землі, де народився геній і де його поховали. На жаль, меморіальний будинок великого математика перебував у такому стані, що його не

наважились показати гостям: зірвано й вивезено дошки з підлоги, повиривано й забрано майже всі віконні коробки й рами та двері, порозбирано каміни з вогнетривкої цегли, облицьовані художніми кахлями. Побувала там тільки невелика група науковців з Інституту математики НАН України.

За поданням директора Інституту математики АН України, члена-кореспондента А. М. Самойленка, Президія АН України прийняла 29 жовтня 1993 р. рішення “Про відновлення будівлі чл.-кор. Російської АН Вороного у с. Журавка Чернігівської області”, а Інституту математики доручено взяти під свій контроль питання про відновлення будинку й розміщення в ньому меморіального музею геніального математика. На цій підставі директор Інституту математики АН України А. М. Самойленко негайно звернувся до представника Президента України у Варвинському районі Чернігівської області М. О. Галушки з проханням “віддати наказ про нагляд за будинком, щоб уникнути його подальшої руйнації, а також про проведення необхідних робіт по його консервації на зимовий період”.

Та паралельно з цими відкритими офіційними намаганнями врятувати меморіальний будинок Г. Ф. Вороного тривала підступна кампанія для його остаточного нищення. І наприкінці жовтня 1993 року цю унікальну історико-культурну пам'ятку стерли з лиця землі...

Не знаючи, що будинок уже зруйнували (районна влада мовчала — кругова порука злочинного аморалізму), директор Інституту математики АН України А. М. Самойленко 11 січня 1994 р. зробив подання віце-прем'єр-міністрові України з гуманітарних питань М. Г. Жулинському про внесення меморіального будинку Г. Ф. Вороного до плану реставраційних робіт на 1994 рік.

...На тому святому місці, де Георгієві Вороному являлось осяяння й де він творив геніальні відкриття планетарного масштабу, тепер... сусідів город. А під пам'ятним дубом — свині в загорожі, майже, як у класичній байці “Свинья под дубом вековым”. Наруга безпам'ятства — така дака за добро, що його робила благородна родина Вороних для Журавки...

Лишилися на місці садиби тільки дуб і липа — жива пам'ять природи про славу дбайливу родину. Та ще в порядних людях жевріє надія, що правда подолає неправду, злочинство буде покарано, а пам'ять візьме гору над безпам'ятством. Візьме, якщо совість у серці не дасть голові збайдужіти й забути справжніх людей та їхнього духовного подвижництва.

Дехто з колишнього районного начальства кається, що санкціонував знесення меморіального будинку Г. Ф. Вороного, але то запізнеле каяття. Потрібно спокутувати не словами, а ділом. Відновлення всього зруйнованого, що пов'язане з іменем Георгія Вороного, — моральний обов'язок передусім тих, хто до того причетний. А гідне вшанування світлої пам'яті генія й поширення його духовно-інтелектуальної спадщини має стати справою честі всіх земляків.

Доки живуть у людському серці й свідомості духовні святощі, надбані подвижниками, доти жива людяність і живий народ. А все інше, що не має духовної вартості, не лишить і сліду по собі. Чи не тому закланні й безпам'ятні так затято стараються винищувати з життя сліди світлої пам'яті справжніх людей, які торували ясний шлях Ладу серед безпросвітної хаосу? Та марно стараються — духовне дбання безвічне...

Далі буде.

ДЕРМАНСЬКІ КРИЛА

Давня Волинська земля зберігає історичні назви: Дорогобуж, Гільча, Буща, Будераж, Верхів, Мирогоща, Кунин, Дермань. Хтозна, коли вони з'явилися й від чого походять, але бентежать думку й будять генетичну пам'ять.

Це село незвичайне, відоме далеко за межами Волині. Тут народилося двоє видатних українців — Улас Самчук і Борис Тен. Улас Самчук прославив Волинь у світах, а завдяки Борисові Тену українці пізнали світ — під його пером українською заговорили Король Лір і Гамлет, Одиссей і цар Едіп.

Олена ШУЛЬГА

Історія Дерманя сягає глибини віків. Вона пов'язана із князями Острозькими, Герасимом і Мелетієм Смотрицькими, Іваном Федоровичем, Іовом Борецьким, Антонієм Грековичем. Дермань пам'ятає і знає багатьох видатних особистостей, тут часточка їхньої душі. Радянська влада, як і всі окупанти, намагалася стерти з пам'яті українців саму згадку про історичне коріння, тому Дермань перейменувала на Устенське — саме тут із п'яти джерел, які зливаються до купи, бере початок річка Устя, на якій стоїть і Рівне. Але волинці — люди сміливі та вперті, тому вони повернули селу історичну назву, бо не хотіли прогинатися перед завоювальниками. Дерманці шанують і люблять видатних земляків, тож відкрили у селі музеї Уласа Самчука й Бориса Тена, відродили мо-

стяглось майже на десять кілометрів зі сходу на захід і з півдня на північ, хоч мешканців у ньому не дуже багато — обійстя розташовано далеко одне від одного. Однак орної землі завжди не вистачало, тому займалися ремеслом — випалювали вапно, добували камінь, ткали, гончарювали.

Кажуть, один із князів Острозьких, полюючи в цих місцях, задрімав під двома липами і прокинувся від ведмежого реву. Він убив ведмедя, а урочище назвав Дрімань. Його онук Василь Острозький спорудив на цьому місці фортецю. Дермань розташований посередині між Острогом і Дубном, тож укріплення цієї землі було вкрай важливе для стабільності й спокою в краї. Дерманський замок князів Острозьких було оточено ровом і кам'яними мурами. Триярусну надбрамну вежу обладнали підйомним містком. Історики вважають, що це

Будинок, у якому народився Борис Тен

настир, дбайливо доглядають старі будинки й урочища.

На це незвичайне село зазіхали різні завоювальники, намагаючись знищити, підкорити, асимілювати волелюбний народ, але від них залишилися самі назви: куток Турчини, Батієва криниця, гора Турецька. Тут сама земля прагне незалежності, тож не дозволила перетворити народ на бидло. Інші назви — питомо українські: кутки Запорожжя, Залужжя, Скит, Запілля, Райгородок, Хом-гора, Нагоранці, Пропастиське.

Предки волинян оселилися на цих мальовничих горбах близько III тисячоліття до Різдва Христового. Поселення належить до городищеко-здобицької культури — найпівнічнішої гілки трипільської. Досі дерманці, копаючи криниці, знаходять у землі крем'яні сокири чи інші знаряддя праці прашурів-хліборобів.

Ханові Батию сказали, що волинські джерела додають сили у боротьбі з ворогом, а той, хто вип'є води, стає непереможним. Тож узавши приступом Дерманське городище, хан вирішив напиться джерельної води. А щоб ніхто не здобув сили більше, ніж він, наказав загатити джерело. Вояки виконали наказ, але джерело ожило, хоч як сердився хан. Б'є воно й досі, а хана і сліду нема на Волинській землі.

Це село завбільшки з місто — на мальовничих горбах воно про-

було в XV столітті. Тоді само в замку спорудили кам'яну церкву (архітектор Павло Римлянин). Згодом тут розташувався Свято-Троїцький монастир — десь у 1490-х, хоч ченці жили тут і раніше.

Невдовзі, у XVI столітті, починається розквіт монастиря як центру української науки і книгодрукування. З благословення і за сприяння Костянтина Острозького Іван Федорович готує тут до друку Острозьку Біблію, Буквар, Октоїх, ченці перекладають з грецької українською “Бесіди Іоана Златоустого” і збірник афоризмів “Пчола”. У той

Актори п'єси А. Кашенка “Нова зоря”.
У центрі — голова “Просвіти” Іван Мартинюк. 1921 р.

Танцювальна школа і театральний гурток під керівництвом Уласа Самчука (в центрі). 1924 р.

період у Дермані були церковні й світські діячі Герасим Смотрицький, Кирило Лукарис, у церковній школі для дорослих викладав афоніт Ісаїй Борискович, працювали Іов Княгиницький, Іов Борецький, друкарнею керував Дем'ян Наливайко, монастирем — Ізекііл Курцевич, Мелетій Смотрицький, Іван Дубович. Тут, у Свято-Троїцькому монастирі, Мелетій Смотрицький написав Граматику. За несправедливим збігом обставин монастир нині належить Московському патріархатові. У монастирі була меморіальна дошка, присвячена Мелетієві, але зникла. Безперечно, постань Мелетія неоднозначна і потребує пильної уваги істориків, але ж знімати дошку?! Черниці принесли її до місцевої школи, мовляв, щоб не вкрали, бо дошка мідна. Тож навіть після смерті стражденний Мелетій становить загрозу деяким церковникам. Гірка доля цього чоловіка. Дослідники вважають, що його поховано на території монастиря, але могили досі не знайшли. Дозволу на розкопки, либонь, чужі церковники не дадуть, тому місце поховання цього мужа досі не відоме. Та й чи треба шукати його? За життя Мелетія зазнав переслідувань, бо намагався примирити православ'я з уніатством, його цюкували з обох боків. Тож хай по смерті його стражденні кістки знайдуть спокій у дерманській землі.

Та монастир процвітав недовго. На початку XVII століття на нього накинули оком уніати. Відомо, що 1649 року Богдан Хмельницький наполягав, щоб його залишили православним. Дерманці завжди прагнули знань. 1829 року тут була школа паламарів, з 1833 — повітове парафіяльне духовне училище, де навчалося 200 учнів. Із 1879 — однокласне народне училище. 1890-го громада спорудила будинок для на-

родного училища і вчителів. 1906-го з Житомира перевезли церковно-учительську школу (якнайдалі від міста, де “бродили уми” студентів — найпередовішої частини суспільства). Вона почала працювати для зросійщення краю. Саме для цієї семінарії 1912—1913 збудували нове приміщення й освятили його 5 вересня 1913 року. Зараз тут розташовується Дерманська гімназія. Тут навчався Улас Самчук, живучи в Тилиявці на Кременеччині (за 50 кілометрів від Дерманя), Микола Хомичевський, відомий як Борис Тен. Саме цю школу світ знає завдяки Уласовій “Волині”.

З 1917 до 1920 влада в селі змінювалася десять разів. 1919 селяни створили власну Дерманську республіку, яка воювала проти УНР. Потім крайни соромилися згадувати про цей епізод, бо в ті роки всі воювали з усіма, і будь-яке гасло гаряче підхоплювали і йшли за промовцем, а вже потім з'ясовували...

Село пробуджувало свою українськість, і 1918-го створили осередок “Просвіти”, який влаштовував свята до днів народження Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки. 1918 року відзначили початок визвольної війни українського народу під проводом Богдана Хмельницького 1648-го. Але національна свідомість селян ще дрімала, бо досі влада з усіх сил намагалася зросійшити, асимілювати, вбити національну пам'ять, робила все, щоб волинці забули, що вони — українці. Тому в перші роки існування “Просвіти” була нечисленна, робота просувалася мляво. Однак за Польщі (з 1921 року) товариство активізувалося. Осередком керували інженер-землевпорядник Іван Мартинюк та вчитель музики росіянин Іван Аркадьєв. Польська влада прагнула завоювати прихильність місцевих мешканців, тому до національно-патріотичних організацій ставилася толерантно, доки не дійшла розуміння, що вони можуть становити загрозу державному ладу. Так, 1922 року “Просвіта” агітувала за українських депутатів до польського парламенту. Завдяки цьому тоді обрали члена семінарії українця Михайла Черкавського.

1932 року польська влада усвідомила, що на селі відбувається бурхливе піднесення національної свідомості українців і заборонила “Просвіту”. Але було запізно. Товариство перестало діяти легально, але молодь збиралася до хат-читалень, де обговорювали книжки рідною мовою. Попри заборони, у Дермані існували кооперативне і спортивне товариства, продовжували урочисто відзначати Шевченківські свята.

1938—1939 років у Дермані дія-

ло підпілля ОУН, яким керував син священика, і хоч воно було глибоко законспіроване, поляк, що торгував у крамниці на Залужжі, доніс у поліцію. Чимало українців тоді ув'язнили в Березі Картузській, а п'яток хлопців — Андрія Бориса, Трохима Костюка, Іллю Лавренюка, Прокопа Логвина й Андрія Шавронського — розстріляли на початку осені 1939-го. Стріляли ще поляки, а хоронили хлопців уже за советів. На похорон зійшло все село, жалобна процесія йшла з синьо-жовтими прапорами. Та коли радянська влада утвердилася, учасників того похорону репресували.

“Щасливий” вересень 1939-го приніс на Волинь нові нещастя. Хоч у Дермані відкрили школу з українською мовою навчання (доти була лише польська), уже наприкінці року перші волинці “помандрували” до Сибіру. Просвітництво завергло, як і надії на ліпше життя. Літні односельці пам'ятають, як “визволителі” серед зими вивозили за межі сім'ї. Так тривало до червня 1941 року.

Німців дерманці зустріли як визволителів. Знову почали діяти просвітнянські хори, гурток Василя Авраменка ставив “Запорожжя за Дунаєм” і “Наталку Полтавку”. Хором керував Олександр Скоропада.

Та це тривало недовго. 30 травня 1943 року фашисти спалили куток Залужжя і розстріляли 85 мирних дерманців. Їхні останки кинули в яму для випалювання вапна (на Волині кажуть вапельня). Очевидець Степанида Якимівна Шевчук 1909 року народження згадувала: “Оте дерево над колишньою вапельнею виросло на людській крові з довбешки, якою добивали людей”.

“Другі” совети принесли мобілізацію до Червоної армії й заборону “Просвіти”. Проте селяни не поспішали на чужу війну, багато з них пішли до УПА.

У горі Турецькій за селом дерманці здавна добували камінь. Там утворилося безліч печер, з'єднаних між собою. По війні у цих катакомбах ховалися вояки Української Повстанської Армії, переміщуючи облави НКВС. Якось комуністи підірвали катакомби, і повстанці загинули. Досі коло гори Турецької виорюють людські кістки.

Радянська влада притлумила національні почуття українців, але не змогла задушити їх. Дермань був і залишається не просто селом, а осередком освіти, культури й духовності. Попри те, що мешканців зараз небагато, працює гімназія, діє монастир. Сюди приїжджають люди не лише з України, а й з-за кордону, щоб вклонитися землі, яка народила Уласа Самчука й Бориса Тена, що дали Дермані крила.

КРЕМЛІВСЬКИЙ СЦЕНАРІЙ ГОЛОДОМОРУ

Петро ПАНЧЕНКО, доктор історичних наук, професор, академік Міжнародної слов'янської академії наук, віце-президент Української академії історичних наук, академік Академії наук вищої школи України, заслужений діяч науки і техніки України, м. Київ

Закінчення. Поч. у ч. 43, 44 за 2008 р.

Найвищої точки Голодомор досяг у квітні—червні 1933 р. Земля вкрилася зеленню і запашинами квітами, а голод сіяв і сіяв трупи. Смерть уже сміливо переступала через пороги хліборобських осель. Люди пухли з голоду й помирали. Конали на рідних обійстях і польових обніжках, у степових байраках і на засмічених, байдужих до їхнього страждання столичних проспектах і вулицях. Села оніміли. Лише сумний стогін і торохкотіння грабарок порушували тишу. Селянський рід вимирав. Діти забули, як пахне хліб. Його заміняли половою й листям, картоплю — жомом і брагою; м'ясо — падлом; цукор — мелясою й іншими відходами харчової промисловості.

Чимало голодуючих, попри категоричну заборону виїздити за межі республіки, йшли на залізничні станції, сподіваючись дістатися Росії, де такого страшного голоду, як в Україні, не було, але вибратися за “залізне кільце”, яке встановила навкруг України ухвала ЦК ВКП(б) від 23 січня 1933 р., їм не вдавалося.

Голод калічив людину як особистість. Виснажена фізично до останку, вона швидко деградувала психічно і морально, перетворюючись на піддатливого й слухняного нетяму, якому байдуже, що діється навколо, — як ним крутять, усе забирають з оселі й двору, куди вивозять його, а нерідко й усю родину. Р. Конквест, побувавши в Україні, коли вона переживала неймовірно тяжкі часи, зазначав, що люди перед смертю часто божеволіли. Деякі з них “вмирали на самоті, повільно, страшно, безглуздо. Їх загнали в кут і залишили здихати від голоду, кожного в своїм домі. Політичним рішенням, яке ухвалили у далекій столиці за круглим столом нарад і бенкетів, їм не залишили навіть розради неминучої потреби того, що відбувається, аби зменшити жах. Найстрашніший вигляд мали маленькі діти з кінцівками, як у скелета, що росли з опухлих, мов кулі, животів. Голод зігнав з їхніх облич усі сліди дитинства. Скрізь ми бачили чоловіків і жінок, які лежали долілиць, з опухлими обличчями, роздутими животами і порожніми, без будь-якого виразу очима”.

Люди гинули не лише від голоду, а й від його наслідків: гострих інфекційних захворювань, заражень, отруєнь тощо.

Голод вніс істотні зміни в життя й побут українців. Спустошені села занепали. Чи не в кожній другій хаті вікна і двері були нахрест

забиті дошками. Недавно чепурні двори заростали лободою, плоти похилилися. Забували народні промисли — різьбярство, ткацтво, вишивання, гаптування. Селяни залишали хліборобство і йшли працювати на новобудови, залізницю, цукроварні, в лісництва. Земля втрачала надійних господарів, давала мізерні врожаї. Вирощене марнувалося, розтягувалося, пропадало, вивозилося у різні фонди, трудовень знецінювався.

Однак намагання Й. Сталіна та його поплічників так замести сліди своєї згубної політики, зрівняти могили, що залишилися пам'ятниками для наступних поколінь, затерти чорні плями виявилися малоефективними. Жертви Голодомору спочивають вічним сном у землі, а їхні тіні ще довго переслідуватимуть живих, бо в тих могилах застигла безневинна кров, завмер стогін знедолених, неоплаканих. Ниточку, що з'єднувала дітей з батьківським гніздом, перервав Голодомор, залишивши народ без коріння, нащадків — без родоводу.

Сталінське керівництво, не визнаючи факту голоду, розглядало загальнолюдську бідую як своєрідний саботаж генерального курсу партії на індустріалізацію, що спричинило замасковану громадянську війну, яка стала полюванням тоталітарної держави на “ворогів народу”. Це була справжня війна, бо кількість жертв у ній вимірювалася мільйонами. Щодо цього англійський журналіст М. Маггерідж зазначав: “Побувавши нещодавно на Північному Кавказі та в Україні, я бачив щось подібне до битви між урядом і селянами. Поле цієї битви знаєє таких самих руйнувань і спустошень, як і на всякій війні, й ширшає, охопивши вже значну частину Росії. По один бік лінії фронту — мільйони голодних селян, опухлих від голоду, а по другий — солдати військ ДПУ, що виконують вказівки диктатури пролетаріату. Вони заповнили всю країну, як зграя сарани, й відібрали все істівне. Вони розстріляли або заслали тисячі селян, іноді цілі села, вони перетворили найродючіші в світі землі на сумну пустелю”.

Кривавий терор, розв'язаний в Україні, набув страхітливих обсягів. Безневинних людей обвинувачували в націоналізмі, причетності до заколотів.

Разом з опублікованими документами і тими, що зберігалися в архівах, дуже важливі для реконструкції історичних процесів, особливо з недалекого минулого, мають (за всієї їхньої суб'єктивності) джерела усного походження — спогади сучасників і учасників подій, які донедавна або ігнорували, або тенденційно пересівали ідеологічні цензори партії. Між тим темпи збору й публікації таких історичних джерел з об'єктивних причин (брак дослідників, засекреченість документів, поліграфічні складнощі тощо) лишаються лояльними. І дуже прикро, що відходить покоління наших співвітчизників, яке пере-

жило голод і може передати нащадкам унікальну інформацію про одну з найбільших трагедій українського народу.

У 1993—2007 рр. в регіонах України старшокласники й студенти, численні громадські активісти опитували людей старшого покоління, зокрема мешканців сіл — передусім рідних, сусідів, односельців. У результаті було записано багато свідчень і спогадів. Однак слід пам'ятати, що переважна більшість респондентів у період Голодомору мала від 5 до 15—17 років, тож вони просто не могли багато чого збагнути, відновити в пам'яті з достеменною точністю. Але дитячі враження — найяскравіші, найкарбованіші. Справедливо мовиться: правда і праведність з людської пам'яті ніколи не зникають, не здатні поринутися у небуття.

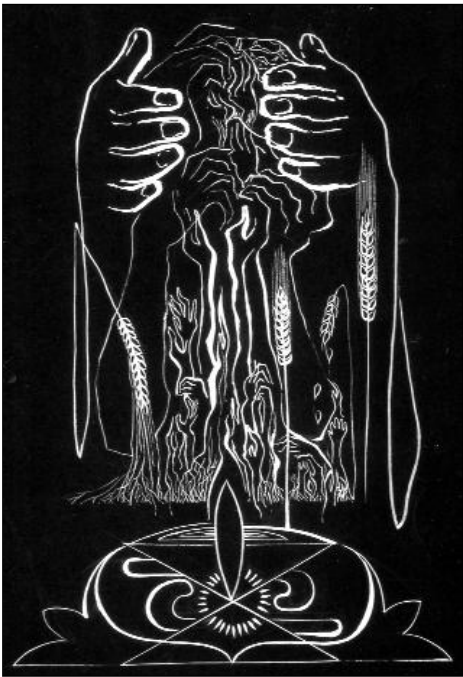
Про це, зокрема, свідчать наведені у книжці спогади, сповнені душевного болю, щемності за стан тодішнього села, трагічну долю українських хліборобів, усіх тих, з ким назавжди розлучили їх голодна смерть, терор і депортації початку 30-х.

Значне інформаційне навантаження у виданні несуть фотолістрації з Державного архіву кіно-, фото-, фонодокументів, місцевих держархівів, регіональних видань, архівів української діаспори.

Зібрані матеріали допоможуть кожному зробити власні висновки про трагічні події початку 30-х. Але незаперечним є те, що Голодомор в Україні здійснювали на основі державних законів, постанов, документів, інструкцій, методик, які цільовим порядком спрямовувалися насамперед на селянство. Нецивілізовані, аморальні, злочинні дії більшовицької влади на всіх рівнях стали правилом, нормою поведінки, способом життя і дії.

Страхітливі аберації 1932—1933 рр. впливали чорну й ганебну “славу” тоталітарної держави в життя українського народу навічно. Пам'ять про це вкарбувалася у свідомість наших співвітчизників назавжди, бо лем проймає серця, вона насправді невмируща і передаватиметься з покоління в покоління новим генераціям.

Тоталітарно-узурпаторські аберації стосовно України та її населення виявилися у багатьох аспектах. Ще в другій половині 20-х років ХХ століття в Союзі, відповідно до рішення Політбюро ЦК ВКП(б) та уряду СРСР, було створено систему державних ресурсів як закриту модель. Вона охоплювала структури разом з обласною ланкою. В документі зафіксовано, що зокрема продовольчі ресурси, які зберігали відповідно до нормованих строків (зерно, борошно, консерви, м'ясо та м'ясопродукти тощо), слід використовувати за особливих обставин: на випадок війни, стихійного лиха тощо. Такі ресурси держава використовувала в потерпілих від голоду регіонах 1932-го і 1933-го. Україн ж таку допомогу надали тільки в другій половині, тобто в

Графіка Валентини Чорноморченко

кінці 1933 року, — тоді, коли вона вже власними ресурсами долала пекучу недолю.

1933 р. сталінська кліка глибоко підрубувала генетичний корінь українського народу, що призвело до різкого знелюднення землі. До вимерлих сіл завозили жителів з різних регіонів РРФСР, Білорусі. За новими даними, станом на 28 грудня 1933 р. в Україну було завезено 329 ешелонів населення з Росії й Білорусі — завдання виконано на 104,8 %.

Віднедавна посилено мусується питання неправомірності застосування в наукових узагальненнях терміна “геноцид” стосовно голоду. Така позиція, з нашої точки зору, не може бути виправданою. Адже Організація Об'єднаних Націй ще 1948 р. прийняла Конвенцію щодо геноциду, яку запропонувала спеціальна Міжнародна комісія юристів з розслідування голоду в Україні в 1932—1933 роках, опубліковану в Києві в підсумковому її звіті 1992 р. Конвенція встановила геноцид злочином і була затверджена Генеральною Асамблеєю ООН 9 грудня 1948 р. Визначено, що геноцид як злочин — навмисне нав'язування частині населення створених владою таких умов життя, що спричиняє його повне чи часткове фізичне знищення. Голод 1932—1933 років в Україні й був явищем неприховано геноцидного характеру.

Голодомор — похідне явище, він містить лексему, що симбіонує термінологічну мовну формулу: спричинення шляхом голоду вимирання в даному випадку великих мас сільського населення. Отже, терміни “геноцид” і “голодомор” близькі, але не цілком тожні. Механізм геноциду породжує вкрай негативний наслідок — голодомор, винищення сільського населення України.

«СЕСТРА ПЕКЛА МЛИНЦІ З ПОПЕЛУ»

Спогади про Голодомор 1932—1933 років Антоніни Федотівни Гунько, 1923 р. н. у с. Нова Прилука Турбівського району (тепер Липовецького) Вінницької області

лодранці, п'янички, що не хотіли жити чесною працею, але мали щось із награбованого.

Хто на полі робив у 1932 і 1933 роках, то давали якусь баланду з висівками, без крупинки, без бульбочки. Мене дядько Михайло Пилипович приніс до колгоспного котла з надією, що хтось дасть тієї баланди, бо я вже не могла ходити, на мені була сама шкіра і кості.

Ми стали в чергу, голодні люди штовхалися, билися. Випили всю ту юшку, а мені вже нічого не дісталось.

Дядько поніс мене до свого старшого сина Миколи, але в нього також нічим було поживитися. Зайшли ще до його дочки Харитини, та в хаті не було ні крихти хліба, ні картоплі.

І так, голодну, мене дядько приніс додому.

У цей час жінка ветеринарного фельдшера Зінаїда Лясовська принесла якісь шкурини хліба для мого дядька Михалка. Його не було вдома, я підстерегла, де вона його поклала, і без дозволу поїла. Хай мені Бог простить.

На другий день я пішла за цвинтар, де росло колгоспне просо, нарвала недостиглих китичок, але охоронець почав гнатися на коні через цвинтар. У мене мало серце не розірвалося — болить і досі. Я втекла від нього, захавала китички, а другого дня з'їла сирими.

Пішла я до двоюрідної сестри Харитини Жук, попросила, щоб дала щось поїсти. Сестра пекла млинці з попелу (золи). Я випро-

сила того млинця і його проковтнула, більше вона мені не хотіла дати. Пішла через городи і побачила цибулю у дядини Соломії, сіла на грядку і наїлась досхочу. Очевидно, ця цибуля мене врятувала від золи-смерті. Моя сестра Харитина наступного дня померла.

Пригадую, як моя мама пекла паску на Великдень з пшонаної луски, гнилих буряків і картоплі. Такий був Великдень 1933 року, але люди його святкували.

Мій батько вночі охороняв колгоспну комору. За це йому давали по 200 грамів хліба, мама його ділила на трьох дітей, одну частину батькові, а собі — крихту. Ця частина сирого хліба з домішками була, як сірникова коробочка.

Пригадую такий випадок. Моя тітка Гапка роздобула (виминяла на щось) клучочок бараболі й положила його під піл. Хтось із сусідів про цей “скарб” довідався, продерли дірку в глиняній стіні й коцюбою витягли ту бульбу. Рано мати з дітьми встала, а бараболі нема. Що то було плачу...

А ще пам'ятаю, як тато зі мною та сестричкою Поліною попросив в Андрія крихти хліба. Той видавав по 200 грамів колгоспникам, що працювали в полі, а також тим, що хоронили померлих. Андрій полоснув по руці ножем тата Федота, потекла кров. Жінка цього Андрія несла в хустці недоріки хліба, бо він людей обважував, то і 200 грамів не було. Ми просили, щоб нам дали якусь скоринку — хоч для п'ятирічної сестри Поліни. Але та відмовила. Поліна ходила в ясла, і там

давали шматочок хліба завбільшки з сірниковою коробочку, давали ще юшку до цього хліба. І це на цілий день.

Поліна цей хліб клала в рот по шматочку і не їла, а смоктала, ніжки були пухлі, полопалась шкіра і текла жовто-бура рідина...

Люди в селі масово помирали, трупи валялись на вигоні, по хатах. Мій дядько Михайло, що мене рятував, сам помер, і нікому було похоронити.

У мертвих животи пороздувалися, шкіра лопалась і витікала рідина.

По селах починалось людодіство. Була в нас жінка Ксенька Пастернак, мала двох дітей. Де ті діти поділися — невідомо. Люди в селі підозрювали, що вона їх поїла. Ксенька і сама скоро померла.

Влада заставляла сильніших копати ями-могили, туди скидали трупи і закидали землею, щоб і сліду не було.

Навесні ми бігали на ставок, ловили жаб і тут же їли. Зривали липину, очерет, бруньки з дерев, але було це, коли прийшло тепло. Сонечко рятувало людей.

Отак сталінські більшовики-посіпаки будували соціалізм на селі.

А симоненки, голуби, вітренки ще й досі не визнають геноцидом Голодомору 1932—1933 років. Та ви ж втрачаєте все людське і живете обманом!

Я тепер мешкаю у Львові, на вул. Мішуги Ол., № 5, прізвище моє тепер Луцькова Антоніна Федотівна, учасниця Великої Вітчизняної війни, бойових дій, інвалід війни.

Щороку їду в село Прилуку вшанувати пам'ять жертв Голодомору 1933 року.

Записав учитель-пенсіонер
Йосип ХОХЛІЧ
21 лютого 2008 року

УКРАЇНСЬКА ТЕМА В ІТАЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Валентина ДАВИДЕНКО
Фото Ганни ОБОРСЬКОЇ

У маленькому умбрійському містечку Кастель Рітальді я колись бачила свято зустрічі весни. На центральній площі зібралися члени сільськогосподарської комуні, вся техніка, готова до виходу в поле, була прикрашена квітами й стрічками, а кожна родина ще й привела або принесла з собою якусь домашню тваринку, навіть кроликів у кошику. Мені це нагадало наші традиції, переплетення ще дохристиянських обрядів, бо навіть гільце, яке ніс священник на чолі процесії, було схоже на українське. Всю техніку і сіячі окропили святою водою, а учасників свята пригостили калачами.

Кожне італійське місто влаштовує свої неповторні свята на центральній площі, як свято Флорі, коли із заздалегідь зібраних пелюсток викладають вражаючої краси картини і панно, й не тільки художники, а навіть молоді матері з маленькими дітьми присвячують цьому дійству всю ніч напередодні. Італійцям подобається проводити значну частину часу на вулиці. На майданах влаштовують давні етнографічні свята і спортивні змагання, які дійшли ще ледь не від етрусків. Та вже набули світової слави і нові дійства, які принесла сучасна епоха. У Сполето щоліта майже місяць триває мистецький “Фестиваль двох світів”, тож центральна площа перетворюється на театр, де стоять лави і стільці, і квитки на ті місця коштують неде-

Маестро Карло Маркіоне та Київський камерний оркестр

шево. Хіба що мешканці прилеглих будинків мають розкіш зі своїх вікон і балконів слухати всесвітньо відомих оперних солістів.

Згадую про ці традиції, тому що Тиждень італійської мови, який вже вісім років водночас відбувається в жовтні у ста країнах світу, цього разу був присвячений спілкуванню “на майданах”. У Львові у рамках цього заходу навіть відкрилася фотовиставка “Італія на майданах”. Прикметно, що в Україні цього річ Тиждень італійської мови був присвячений пам’яті видатного перекладача та письменника Анатолія Перепаді. Так Італійський інститут культури в Україні ще раз підкреслив високу оцінку його подвизницької праці на перекладацькій ниві. Було представлено останній доробок перекладача — трилогію Італо Кальвіно “Наші предки”. До речі, Анатоль Перепаді, будучи в Італії, мандрував вуличками і площа-ми Рима на велосипеді...

Тиждень італійської мови проходив у кількох містах України: Києві, Одесі, Маріуполі, Львові. Демонстрували італійські фільми, відбулися зустрічі з письменниками, художні виставки, лекції італійських професорів у наших університетах.

Теми лекцій торкалися різних аспектів італійської словесності й культури, зокрема “Мова на майданах — сучасна мова і культура Італії”, “Італійська площа через віки”, “Гуманістичні тенденції сучасної наукової думки в Італії”. Та були й такі, що стосувалися соціально-економічних явищ, які поєднують наші держави, як-от лекція доктора Болонського університету Людовіки Банфі “Жінка з валізою” — про міграційні процеси й соціальну інтеграцію українських емігрантів в Італії.

Почесними гостями кінофестивалю “Молодість” стали італійські режисери Маріо Монічеллі та Етторе Скола.

Завершили Тиждень італійської мови гала-концерт “Віват Опера!” у Національній опері України та концерт Київського камерного оркестру й одного з найкращих гітаристів сучасності Маестро Карло Маркіоне в Національній філармонії України. Молоді українські співаки вдосконалювали своє мистецтво під час двотижневої програми в Італії, й на концерті в опері представили підготовлені там партії. А блискучий концерт у Національній філармонії, який відкривав IV цикл “Золоті сторінки італійської музики”, запам’ятався київським глядачам розкішним екскурсом у світ старовинної й сучасної італійської музики. Київський камерний оркестр і

Роман Кофман та лауреат багатьох міжнародних конкурсів Маестро Карло Маркіоне з бездоганним відчуттям стилу зіграли твори Антоніо Вівальді, Джоаккіно Россіні, Мауро Джуліані, Ніно Рота.

Як прокоментував цю акцію директор Італійського інституту культури в Україні, професор, почесний доктор Київського національного університету ім. Тараса Шевченка Нікола Франко Баллоні, “багато італійських митців хочуть співпрацювати з Україною: диригенти, скрипалі, піаністи. На початку грудня Київ відвідає радник Президента Італії з питань культури Луї Годар, який презентуватиме проекти щодо повернення культурних цінностей — теми, надзвичайно актуальної для України.

Дуже важлива для нас галузь — видавнича справа. У співробітництві з Інститутом літератури НАН України та видавництвом “Фоліо” ми започаткували серію “Бібліотека італійської літератури”. Вже вийшли друком десять книжок італійської класики в українських перекладах. У рамках проекту побачили

Нікола Франко Баллоні

світ шедеври Франческо Петрарки, Луджі Піранделло, Італо Звево, Умберто Еко, які ніколи не видавалися українською.

Також разом з представниками Національного заповідника “Софія Київська” працюємо над питанням внесення Генуезької фортеці у Судаку до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Україна має величезну європейську історію й культуру. Українці вирізняються надзвичайною працелюбністю та креативністю в усіх галузях — чи то балет, чи архітектура. І ця одвічна любов до прекрасного об’єднує італійський і український народи. Українцям треба пам’ятати про свій самобутній ідентичний потенціал і не надто піддаватися впливу інших культур, зокрема й західних”.

...Центральні майдани великих і маленьких міст Італії мають одну важливу прикмету: там можна гонувати голубів, як у Венеції, розглядати мимів, загримованих під статуї, й милуватися справжніми шедеврами скульптури, як у Флоренції, слухати оперні арії, як у Сполето, але туди не можна заїжджати автомобілем. Я хотіла б, щоб ми надавалися такому впливу західних традицій і забули про автомобільний смог на Хрещатику. Це вже до теми “Українські майдани і вулиці у віках”...

Диригент Алла Кульбаба

Солістка Леся Алексєєва

ВСІ УРЯДИ НА КУЛЬТУРУ ВИДІЛЯЮТЬ КРИХТИ

Спілка письменників Литви діє з 1922 року. Це асоціація поетів, прозаїків, перекладачів, критиків, драматургів і літературознавців, також литовські письменники, що живуть за кордоном. Філії СПЛ діють у Каунасі та Клайпеді.

СПЛ має видавництво, книгарню, бібліотеку, клуб, будинок творчості, періодичні друковані видання — журнали “Літа”, (Вільнюс) (англійською та російською мовами), тижневики “Література і мистецтво”, “Німан”. Щороку відбуваються міжнародні поетичні фестивалі, як-от “Поетична весна”, також виходить однойменний альманах.

Починаючи з 1992 р. Спілка — член Європейського письменницького конгресу, з 1997 р. — член Ради Балтійських Письменників та Ради Трьох мов.

Коли 2006 року письменникам, як іншим митцям, було надано статус діячів мистецтв, то стала й молодь активно вступати до Спілки. Цей статус надають професійним митцям, і лише ті, що мають статус письменника, можуть претендувати на стипендії Міністерства культури Литовської Республіки, стажування та премії. Статус діяча мистецтв надає, хоч і мінімальні, але надійні соціальні гарантії, бо раніше письменники не мали права на безплатну медичну допомогу.

Не відкрию нічого нового, коли скажу, що Міністерство культури

Литви не в змозі фінансувати виконання всіх литовських мистецьких проектів. Усі уряди, а їх у нас уже було чимало, на культуру, як звичайно, виділяли лише крихти із ситого стола. Ми вельми раді, що проекти Спілки письменників підтримує Міністерство закордонних справ Литви. Там з ентузіазмом схвалюють нашу ініціативу розвивати двосторонні взаємини з білоруськими письменниками. Ми добре знаємо, що сучасна білоруська влада білоруських творчих мистецьких проектів і задумів не підтримує. Знаємо і те, що режим закритий Спілку письменників Білорусі й виселив її з приміщення. Однак завдяки нашим спільним зусиллям 2006 року Спілку письменників Білорусі відновлено у Вільнюсі, де вона успішно діє. Оскільки в Білорусі обмежено свободу слова, велике досягнення — двомовні, тримовні поетичні збірники, які видають у Литві, — своєрідний доказ, що свобода мистецької творчості може виявлятися й на сусідній землі. Тільки цього року в Литві вийшла антологія білоруської поезії білоруською та литовською мовами та поетична збірка Олеса Рязанова “Полювання в райській долині” й у Письменницькому клубі у

Вільнюсі відбулася презентація обох цих книжок.

Завдяки співпраці з Литвою й активній діяльності Спілки письменників Литви 2006-го у Вільнюсі відбулося святкування сторічного ювілею газети “Наша нива”, в Ніді провели пленер білоруських, польських і литовських поетів і художників, а твори, народжені в цей час, зібрано у тримовному альманасі “Слова і кольори”. Того самого року наприкінці вересня відкрили пленер-виставку живописних робіт, приїхали також митці з Білорусі. Експозицією, що діяла два тижні у виставковій залі в центрі Вільнюса, могли милуватися мешканці та гості нашої столиці. Цього року виставка тішила відвідувачів публічної бібліотеки в Панявежісі.

Метою пленерів є також видання окремих книжок за результатами роботи інших двомовних видань, влаштування мандрівних виставок робіт митців із сусідніх країн через поширення демократичних ідей неодмінно має допомогти білорусам створити громадянське суспільство. Тому цього року на початку червня організували ще один пленер литовських, білоруських, польських та українських поетів і фотографів у Друскінінці. Твори митців

чотирьох держав — поетів і фотографів, — над якими вони працювали в Друскінінці, невдовзі буде представлено в чотиримовній книжці, де твори кожного поета перекладають трьома мовами. Презентацію цього альманаху ми плануємо на середину листопада і, ймовірно, на неї прибудуть з усіх трьох сусідніх країн письменники, причетні до Друскінінського пленеру.

Ми здійснюємо й інші цікаві перспективні проекти. “Академія свободи слова” — спільний зі Спілкою письменників Білорусі цикл заходів: зустрічі з білоруськими письменниками, конференції, семінари, фестивалі, конкурси. Оскільки діяльність Спілки письменників Білорусі на рідній землі обмежена, певні ідеї буде втілено в життя в рамках цього проекту. Європейський гуманітарний університет у Вільнюсі, де вчиться також і білоруська молодь, організовує зустрічі з білоруськими поетами, істориками, провадить культурологічний цикл, “Клуб літературних бесід”. У кожній зустрічі бере участь один литовський письменник. Також ми надаємо можливість студентській молоді ознайомитися з білоруським та литовським художнім словом. Так, цієї весни було оголошено конкурс для

білоруських студентів на тему “Ладзіну Пеледа, Вацлавас Ластовскіс та їхні сучасники”. Найкращі твори буде відзначено на урочистому вечорі литовських та білоруських письменників у Каунасі. Згодом вони вийдуть окремими двомовними виданнями.

Хоч цей рік іще не закінчився, ми вже маємо план спільної роботи на наступні роки. Було б дуже добре, якби разом з представниками інших країн у форумі “Слово без кордонів” брали участь представники Польщі та України. Вважаю, що наші друковані тримовні, чотиримовні альманахи мають бути представлені громадськості цих країн. Звісно, приємно було б організувати їхню презентацію в Білорусі, але це, мабуть, неможливо. Однак стосовно українських митців, учасників Друскінінського пленеру, то в їхній активності не сумніваюсь, і якщо Спілка письменників України їм сприятиме, то чотиримовний альманах, що зараз готується до друку, ми зможемо представити не лише у Вільнюсі, а й у Києві.

Біруте ЙОНУШКАЙТЕ,
віце-президент Спілки письменників Литви. З виступу на II Міжнародному письменницькому форумі

УКРАЇНСТВО НА СХОДІ ТА ПІВДНІ УКРАЇНИ

Ірина МАГРИЦЬКА,
доцент кафедри української мови та літератури Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, голова Луганської обласної філії Асоціації дослідників голодоморів в Україні, кавалер ордена княгині Ольги

Недавно мені довелося спілкуватися з американкою Нормою Кейді, яка була на Луганщині у справах розвитку зеленого туризму. Трохи обізнана з українською історією і нашим сьогоденням (переважно сільським), вона зробила приголомшливий для мене висновок: “Ви, українці, нагадуєте американських індіанців”. Жінка не стала пояснювати, чим саме ми схожі.

Моєю першою реакцією на слова американки була образа: як можна порівнювати американських аборигенів, у яких у новітній історії не було власної держави і яких колись майже винищили прийшли люди, з сучасними українцями, які вже 17 років живуть у власній державі — Україні?

А трохи згодом я прочитала, що й такий відомий усім нам американець індіанського походження, який став українцем за духом, Джеймс Мейс, у середині дев'яностих років минулого століття говорив: “З моїх предків знімали скальпи, знищували, мов скажених собак, бо була потрібна їхня земля. А вас, українців, хіба не знищували безглуздими війнами, штучними Голодоморами, примусовими переселеннями, політичними репресіями?... Коли зникне українська культура, українська мова, то останніх носіїв її, зодягнувши в шаровари і вишиванки, заженуть, як індіанців, у резервації, й показуватимуть туристам. А з держави Україна залишиться хіба що географічна назва”.

Тож на нашому поки що нелегкому шляху до утвердження своєї незалежності нам не завадило б скористатися досвідом країн, титуні нації яких ніхто й ніколи не порівнював з індіанцями.

Світова практика свідчить: єдиний спосіб самозбереження в час глобалізації — оборона мовних, культурних і духовних цінностей. Європейські народи, утверджуючи передусім свою мову й ідентичність, ставали державними націями.

Найбільше занепокоєння викликають південно-східні регіони, зросійщення яких досягло ганебних для самостійної держави масштабів.

ВЛАСНА (?) ШКОЛА

На злеті державотворчого піднесення, на початку 90-х, навіть у південних та східних областях стали масово відкриватися українськомовні класи і школи, куди батьки з радістю віддавали дітей. Збільшився набір студентів на факультети української філології. Усе нібито було правильно. Але... Потім ці діти, закінчивши українську школу (клас), йшли до коледжів та університетів, де викладання... вели російською мовою. І батьки, й діти тоді зрозуміли, що краще вчитися в російськомовних школах (класах), а без української мови (принаймні на півдні та сході) можна легко обійтися. До того ж, державна мова досі активно не функціонує тут і в інших сферах — отже, знати її нема потреби.

В університетах кожен ректор видав наказ про перехід на державну мову викладання. Наказ залишився на папері. Його виконання досі ніхто не контролює, тому перехід на державну мову став особистою справою викладачів. Працюючи в кількатисячному університетському колективі, знаю лише одиниці колег, які роблять це за власним сумлінням. Деякі викладачі хитрують: щоб отримувати більшу зарплатню (за викладання українською, кажуть, доплачують 10 відсотків ставки), вони (для звіту) читають одну дисципліну в одній групі українською (часто цю мову важко назвати українською, краще — суржиком); а решту предметів — російською. Багато викладачів, уперше зайшовши до аудиторії, провокативно запитують: “Якою мовою вам викладати?” Більшість студентів зараз — це випускники не сільських, а міських шкіл, де переважає російська мова викладання, тому їхні відповіді завжди на користь російської. А викладачі й не наполягають на державній мові. Знаю приклади того, як деякі викладачі хочуть, але бояться переходити на українську мову викладання, щоб не зазнавати прихованого тиску і переслідувань проросійськи налаштованих колег і керівництва.

Більша частина території Луганської об-

ласті — північні сільські райони або Слобожанщина — традиційно українськомовні. І школи там теж українські. Розмовляючи з директорами цих шкіл, почула від них занепокоєння, що їхні випускники, вступаючи до середніх спеціальних та вищих навчальних закладів (як правило, вчитися вони йдуть до Луганська або Харкова), відчують дискомфорт від того, що погано володіють російською, якою їм викладають дисципліни. Тому директори змушені віднедавна збільшувати кількість годин на вивчення саме російської мови. А навчаючись у містах і містечках, сільські (від народження українськомовні) діти навіть у спілкуванні переходять на російську.

Якщо навіть на факультетах української філології досі чимало предметів неукраїнознавчого циклу читають російською мовою, то на інших факультетах державну мову, як правило, можна почути лише під час вивчення дисциплін “Історія України” (і то не завжди) та “Українська мова за професійним спрямуванням”.

У 90-х роках на вивчення української мови у ВНЗ відводили спочатку 60 навчальних годин, згодом їх скоротили до 56, потім — до 36, а кілька останніх років у луганських університетах залишилося лише 28 годин — 14 практичних занять для першокурсників (або одне заняття на тиждень у першому навчальному семестрі). Про які ґрунтовні знання з державної мови можна говорити, зважаючи на таку мізерію! Студенти не встигають не те що оволодіти нормами української мови, а й опанувати нею свою фахову термінологію і засвоїти особливості української ділової документації.

А ось іще промовистий факт: іноземні студенти, які приїждять в Україну вчитися в наших університетах, на підготовчих курсах опановують не українську, а російську мову — і не лише на сході та півдні України (адже по телевізору ми бачимо, як іноземні студенти київських ВНЗ дають інтерв'ю саме російською; та навіть у Прикарпатський університет після річних підготовчих курсів у Києві приїждять іноземні студенти, які не знають української, зате добре знають російську).

Управління освіти і науки півдня та сходу України систематично бадьоро звітують про українізацію підпорядкованих їм середніх шкіл. Для прикладу: за офіційною статистикою, нині 21 % школярів у Донецьку здобуває освіту українською мовою, в Луганську — 10,3 % (в області — 40 %), у Харкові — 40 % (в області — 80 %). Але є й інша інформація: за свідченням керівників Донецького й Харківського обласних об'єднань ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка Марії Олійник й Анатолія Кіндратенка, а також голови Луганського товариства української мови Володимира Литвина, ці офіційні цифри “дуті”, бо майже в усіх українськомовних за статусом школах і класах ніхто не дотримується українськомовного режиму (не розмовляють українською на перервах, не вивчають українських пісень, звичаїв, обрядів, бойових мистецтв).

У Луганську вже понад десять років існує Асоціація українськомовних шкіл, яку очолює Юрій Принь, директор школи № 59. Крім цієї

школи, до Асоціації входять іще СШ № 21 і № 31 (у Луганську 65 шкіл). Кількість українських шкіл з роками не збільшується, зате кількість їхніх учнів щороку зменшується. Для прикладу: 1996 року в школі № 59 було близько 1,5 тисячі учнів, тепер — 319. Батьки, віддаючи дітей до першого класу, роблять вибір на користь не цих, а сусідніх російськомовних шкіл — суто з прагматичних міркувань, бо дітям доведеться далі вчитися в російськомовних коледжах та університетах, адже українськомовних на Луганщині немає.

Ми з чоловіком узяли на виховання з дитячого будинку двох російськомовних дітей чотирьох і шести років. Через півроку перебування в нашій родині ці діти вже вільно володіли українською мовою. Наступного року записали старшу дівчинку до українського класу, в якому було 15 учнів (у кожному з трьох паралельних російськомовних — від 25 до 30 учнів). Я поцікавилася в батьків, чому вони віддали дітей саме до українського класу. Більшість каже, що головна причина їхнього вибору — це те, що цей перший клас — при дитячому садку, і вони хочуть, щоб дітей доглядали не лише під час навчального року, а й під час канікул.

Віддаючи Любу до українського класу, я почула від шкільного завуча молодших класів репліку: “Зачем вам украинский класс? Всё равно с пятого класса вы будете учиться в русском”. Вона роз'яснила, що вчителі середніх і старших класів їхньої школи (крім, звичайно, учителів української мови та літератури) не можуть викладати українською. Це не дивно, адже в педагогічному університеті викладають лише російською — так само, як і за радянських часів.

Завдяки такій байдужості влади у мешканців регіону формується думка про безперспективність і навіть зайвисті української мови.

Приклади з луганською освітою мають аналоги в інших південно-східних областях України. Зараз у Донецьку на майже 170 російськомовних шкіл — 4 українськомовні. Для збільшення статистики донецькі чиновники зараховують до шкіл з українською мовою навчання навіть школи з єдиним українським класом.

Зіставимо офіційну інформацію з реальною картиною. У Свердловську Луганської області, за статистикою, 40 % учнів навчаються в українськомовних школах. А заяви щодо мови складання загальнодержавних тестів цього навчального року розподілилися так: українською виявили бажання писати тести 14 % учнів, російською — 86 %. Можливо, ці відсотки — показник реального стану навчання українською мовою у Свердловську.

Не краща ситуація в університетах і середніх спеціальних закладах, де викладання майже на 100 % здійснюють російською мовою. Лише один із тридцяти одного ВНЗ — Донецький національний університет — має рівнобіжні російсько-українські групи. У Донецькому національному технічному університеті є паралельні групи з німецькою, англійською мовами навчання, зате з українською — немає. Це нонсенс для незалежної держави!

Донецький педагогічний коледж готує вчителів українськомовної початкової школи, а оскільки таких класів цим учителям не вистає, вони йдуть працювати в російськомовні класи.

Час від часу ЗМІ повідомляють про закриття місцевими органами влади поодиноких класів або шкіл з українською мовою навчання в Донецьку, Дніпропетровську або Криму. Не пасе задніх тут і Луганщина. Ось свіжий приклад. У місті Рубіжному в одній зі шкіл дев'ять років існував українськомовний клас. Наприкінці минулого навчального року дирекція повідомила, що більше цього класу не буде — його об'єднують із російським. Подальше навчання, відповідно, вестимуть російською.

Місцеві органи влади не хочуть опікуватися не лише мовним, а й естетичним вихованням учнів на українських національних традиціях. Так, два роки тому Міністерство культури і туризму надало Луганській обласній мільйон гривень і рекомендувало придбати на ці гроші українські народні інструменти для середніх шкіл. Але більшість депутатів обласної ради підтримала не міністерську рекомендацію, а пропозицію депутата від Партії регіонів, ректора Луганського інституту культури і мистецтв Валерія Філіппова, який запропонував придбати для шкіл Луганська піаніно та баяни. Філіппов “аргументував” свою пропозицію тим, що йому не відомі навіть назви тих українських інструментів, які рекомендує міністерство. Відповідне рішення обласної ради виконали.

Як викладач філологічної кафедри помічаю, що рік у рік знання абітурієнтів з української мови та літератури стають дедалі по-верховішими.

В одній із луганських шкіл працюють учителями української мови та літератури вже немолоді жінки — Яна Колесникова і Ніна Покришка, членкині Союзу українок. На них тримається вся українознавча робота в школі. Всупереч системі, виховують у своїх учнів любов до української мови, історії, культури. Іноді думаю: підуть ці вчителі на заслужений відпочинок, і ніхто з молодших колег (а всі вони отримали вищу освіту вже за незалежності) не зможе, та й не захоче продовжити їхню справу. Ці дві жінки розповідають, що в 90-х роках був дуже корисний і цікавий обов'язковий для всіх шкільний предмет — українське народознавство. Школярі виявляли неабиякий інтерес до таких знань. І викладали його українською мовою фахівці-філологи. Потім у їхній школі цей предмет зробили факультативним і передали російському філологу, яка читала його вже російською, не виявляючи до нього жодного інтересу. Згодом він зовсім зник зі шкільної програми.

Більшість директорів і завучів, а також вищих керівників регіональної освіти за 17 років так і не змінили поглядів. Тому традиційними у школах Луганщини залишаються виховні заходи з відзначення Дня Перемоги (з обов'язковим запрошенням ветеранів), Міжнародного жіночого дня, Дня вшанування подвигу афганців, дня народження “Молодої гвардії” тощо. Із сучаснішого шкільне керівництво вітає як виховні заходи день святого Валентина, різні КВН, дискотеки. Про День ушанування пам'яті жертв Голодомору, День Матері, День Соборності, День Незалежності тощо школярі можуть навіть не почути. Тож діти ростуть відчуженими від української історії, мови, культури.

Учителька Бараниківської школи Біловодського району Луганської області Віра Аннусова, що разом зі своїми учнями доглядала братську могилу, в якій лежать їхні односельці — жертви Голодомору 1932—1933 років, недавно отримала догану за виховну роботу від директора школи.

Мова, якою спілкується наша молодь, — не літературна російська, тим більше — не українська. Вона подібна до арго, яке формує в його носіїв відповідну модель поведінки й ціннісні орієнтири.

Щоб процес зросійщення, наприклад Донбасу припинився (зауважу, що є достовірна інформація про те, що 1932 року навіть у містечках Донбасу 88 % усіх шкіл були українськомовними, а мешканці українських сіл на Луганщині до 1933 року — доки у вимерлі або напіввимерлі від Голодомору села не завезли етнічних росіян — ніколи навіть не чули російської мови), потрібна люстрація керівних кадрів, зокрема в освітянській галузі.

Далі буде.

“Намалюйте калину!” Свято факультету образотворчого мистецтва Київської дитячої академії мистецтв. Фото Олеса Дмитренка

Юрій ГНАТКЕВИЧ,
народний депутат України

Нещодавно Сергій Львович і Борис Колесніков — впливові люди з оточення Рината Ахметова — заявили, що вони не проти відкласти актуалізацію мовної проблематики на п'ять років. Це негайно викликало реакцію Віктора Януковича: “Ми, — категорично заявив він, — зробимо все, щоб російська мова стала другою державною”. Отже, змагання на “мовному фронті” тривають не лише між прихильниками українського національного відродження і захисниками прав “рускоязичного населення”, а потроху перекидаються в стан регіоналів. Схоже на те, що все це викликано передвиборною ситуацією. Р. Ахметову справді треба терміново визначитися у мовному питанні, хоч би з ким він надумав “дружити” і створювати коаліцію. Заяви його соратників тим і пояснюються, що безпека капіталів і власності, а не безпека якоїсь мови — головна проблема будь-якого капіталіста, тоді як В. Януковичу жодним чином не виходить не загострювати мовного питання. Адже як можна сподіватися на переконливу перемогу на виборах, знявши гасло “*Два языка — один народ*”?

Мовне питання найгостріше, бо від його розв'язання залежить етнічна сутність України в історичній перспективі: бути їй справді національною, як, наприклад Польща, чи такою собі квазіукраїнською державою з поступовим виродженням української мови і, як наслідок, переходом українства в інший етнічний стан.

Національні питання референдуми не розв'язують. Найчастіше їх розв'язують в інший спосіб, що ми й бачимо сьогодні в різних частинах світу, зокрема на Кавказі. “Мовного” компромісу в Україні, якщо ми хочемо зберегти її єдність, має досягти національна еліта. Впливові в країні люди повинні домовитися про системний план національного розвитку суспільства. Звичайно, компроміс передбачає взаємні поступки. Чи можливі вони і в чому могли б полягати? Але спочатку про те, хто чого хоче.

Вони хочуть двомовності та проголошення російської мови державною. Статтю 10 Конституції **вони** намагаються змінити або обійти: то “проштовхують” у Вер-

ЧИ МОЖЛИВИЙ «МОВНИЙ» КОМПРОМІС?

ховній Раді Європейську Хартію, то проводять рішення місцевих рад про визнання російської мови регіональною, то погрожують проведенням “мовного” референдуму, то закидають у Верховну Раду серії законопроектів, у яких російську мову “урівнюють у правах” з українською. **Вони** кажуть, що роблять це заради справедливості, забезпечення законних прав російськомовних громадян та заради єдності України.

Ми хочемо проводити в Україні політику українського національного відродження. **Ми** не хочемо йти тим шляхом, яким пішли білоруси, а хочемо вести свій народ шляхом, який пройшли чехи і поляки, тобто шляхом повернення до національних витоків і своєї мови. **Ми** теж хочемо двомовності, але в тому сенсі, щоб усі українці навчилися української мови і не соромилися послуговуватися нею.

Мову опановують не з підручників, а з життєвої практики. Тому **ми** хочемо, щоб її можна було почути не лише в селах. Потрібно, щоб вона голосно звучала з телеприймачів і в кінотеатрах. Треба, щоб в Україні загальний наклад газет українською мовою становив не 9 %, як зараз, а принаймні 70 %. Ми не хочемо українізувати російських дітей, але хочемо, щоб українські діти мали можливість навчатися українською в школах та університетах. Якщо говорити коротко, **ми** хочемо нарешті припинити в Україні зросійщення українців. **Наша** принципова позиція полягає в тому, що **ми** готові до максимального забезпечення мовних прав росіян, але не за паперової, як зараз, а за реальної державності української мови.

За столом переговорів сторони мотивуватимуть свої позиції. **Вони** наполягатимуть на врахуванні реалій, посилатимуться на Хартію регіональних мов і мов нацменшин, яка нібито визнає існування регіональних мов, на прагнення своїх виборців, на своє бажання об'єднати Україну й українців. **Вони** посилатимуться на існування держав, де є дві й більше офіційних мов.

Ми говоритимемо про те, що мільйони українців стали “рускоязичними” внаслідок тривалої дис-

кримінації української мови та фізичного знищення української інтелігенції. Казатимемо, що було б справедливо в умовах незалежної держави змінити ситуацію. **Ми** посилатимемося на те, що Хартію у нас навмисне перекрутили і зарахували в ній російську мову до мов, що вимирають в Україні. **Ми** скажемо, що в державах, де офіційними проголошено дві мови, державною фактично є одна, а інша державна лише формально, що й призводить до міжетнічних збурень, які спостерігаються зараз наприклад у Бельгії. **Ми** нарешті скажемо, що націй, які мали б дві мови, не існує.

Отже, проголошення російської мови державною або регіональною для сходу і півдня України призведе до розпаду української нації.

Якщо **вони** говоритимуть, що це не так, порекомендуємо їм прочитати книгу Василя Волги “Культурная война в Украине 2004-20??”, в якій є розділ “Два українських етноса: неоспоримая реальность”. В. Волга теоретично доводить існування двох українських етносів. Якщо взяти до уваги, що захисники російської мови в Україні — відомі політики з українськими прізвищами (Симоненко, Левченко, Лук'яненко, Колесніченко, Голенко, Деркач, Чайка, Удовиченко, Бабенко), створюється враження, що В. Волга недалекокий від істини. Якщо його “теорема” про існуван-

ня двох українських етносів — аргумент, то слід визнати, що його треба визнати Національній академії наук України і Верховній Раді. Оскільки цього не сталося і навряд чи станеться, **ми** наполягатимемо на тому, що ще не втрачено шансу для згуртування українців і повернення їх в одне етнічне лоно.

Вони посилатимуться на думку виборців та вимагатимуть проведення “мовний” референдум. **Ми ж їм** нагадаємо, що згідно з даними недавнього перепису населення (чим не референдум?), більшість населення східних і південних областей назвала себе українцями. Так, українцями визнали себе у Донецькій області 56 % населення, у Харківській — 70,7 %, Запорізькій — 70,8 %, у Дніпропетровській — 79,3 %, Одеській — 62,8 %, Миколаївській — 81,9 %, Луганській — 58 %. За результатами перепису, майже 88 % населення України 2001 року володіло українською мовою. Якщо говорити про нібито російськомовні області, то тут об'єктивні такі показники: у Миколаївській області заявили про володіння українською мовою 91,1 % населення, у Херсонській — 93,2 %, у Донецькій, Луганській, Запорізькій і Одеській областях — по понад 75 %. Про володіння українською мовою повідомили 93,7 % киян.

В. Янукович поскаржився на те, що **ми** не хочемо враховувати інте-

реси половини населення. Діти, мовляв, плачуть, бо важко їм навчатися українською. Російським дітям, що живуть в Україні, **ми** готові гарантувати навчання в школах і університетах російською мовою за умови, що вони володітимуть державною українською мовою.

Є дві позиції, з яких **ми** принципово не зійдемо. **Ми** ніколи не погодимося на “второй государственный”, бо він за рік стане “первым государственным”, а через кілька років “единственным государственным”. **Ми** також не погодимося на впровадження поняття “регіональних мов” насамперед тому, що це шлях до розколу українського етносу і в перспективі до створення двох українських держав. **Ми** ніколи не погодимося розв'язувати мовне питання, виходячи з поділу населення України на його українськомовну і “рускоязичну” частини, а лише з поділу на українців, росіян, білорусів, поляків, євреїв, татар, гагаузів, кримських татар тощо.

Ми твердо наполягатимемо на тому, що так звані українці, тобто частково “розукраїнені” українці, — сфера **нашої**, а не **їхньої** турботи. Наприклад у Донецьку, за даними перепису населення, проживає 46,6 % українців і 48,2 % росіян. Отже, у Донецьку кількість шкіл з українською і російською мовами викладання мала б бути приблизно однаковою. Проте фактично українська тут лише одна школа. Лише одну українську школу відкрито й у Луганську. **Ми** можемо назвати готовність до перегляду питомої ваги “російських” шкіл у Києві та в інших містах у контексті прав національних меншин, але наполягатимемо на перегляді питомої ваги української мови в школах Криму й Донбасу та в університетах в усій Україні, більшість із яких назвати сьогодні українськими язык не повертається.

Мовне питання багатогранне і стосується не лише політики, а насамперед історії, лінгвістики, соціальної психології, педагогіки, методики вивчення мов, етики тощо. Публічна дискусія могла б наблизити політиків і олігархів до компромісу в мовному питанні. А поки що він видається мало реальним.

ЯК ЄВРОПЕЙСЬКІ НОСІЇ КУЛЬТУРИ

Вони зберігають мову вже в четвертому поколінні. Діти розмовляють українською мовою з місцевим акцентом. Вони почуваються тими сталими одиницями у середовищі, де дуже швидко відбуваються асиміляційні процеси, коли у величезному казані виварюється нова французька нація. Це вже не ті французи, не ті галли, які підкорювали світ, а афро-азійські елементи, які починають домінувати у французькій спільноті. Це своєрідна плата Франції за експансію, яку вона здійснювала в попередні століття. Постає зовсім інша, нова Франція, витворюється новий етнос.

Я не робив би жодних застережень, якби не знелюднення України, що може обернутися ще важчими проблемами (напередодні поїздки до Єврокаравану побував на Тернопільщині, зокрема, в Бучачі, звідки виїхало майже все працездатне населення).

Сьогодні майже мільйон українців — в Італії. А це означає, що у нас створюються зони, вільні для наповнення тим міграційним елементом, який через різні дірки в

наших кордонах пливе в Україну. Це ніким не контрольовані міграційні потоки. Ми навіть не озвучуємо цих тем, їх немає на шпальтах газет: скільки різних структур формується поза Києвом, які нічого спільного не мають з українською культурою, з українською мовою, українським інформаційним простором. Якщо ми не збережемо і не запропонуємо свого, то вони принесуть власне. Франція таких адаптує, вони всі франкомовні: сирієць чи єменець стає частиною французького суспільства. Але у нас витворюються непередбачувані комбінації.

Уроки, які я виніс із цієї поїздки, надзвичайно серйозні. Це й проблеми четвертої хвилі: як дітям забезпечувати їхні потреби в українських школах, коли батьки возять їх з передмістя Рима, встаючи о 4-й годині ранку, щоб доїхати до Римської церкви св. Софії, де є недільна школа, якій, до речі, я подарував “Дитячу колекцію”, виготовлену Всеукраїнським товариством “Промісвіт”. Діти сприйняли з захопленням, бо їм цього бракує, вони в щільному інформаційному оточен-

ні, де українського немає. Дбаючи про четверту хвилю, ми повинні дбати і про школи, освітні науково-культурні заклади.

— На початку нашої розмови Ви зауважили, що емігранти, дискриміновані за кордоном, мають потім проблеми і на Батьківщині.

— Тут, в Україні, така людина через п'ять років втрачає можливість навіть успадкувати хату. Вони — ніде, вони розчакнуті, відповідно до нашого законодавства винесені за етнічні, соціальні межі. Від цього стає розпачливо на серці. Якщо ми не розв'яжемо цієї проблеми, її розв'язуватимуть інші етнічні елементи. Держава поки що не думає про це. Наші дипломатичні структури дають 29 доларів разової допомоги людині, яка втратила документи і не має жодних прав в Україні, її можуть депортувати будь-коли, у будь-якій ситуації.

Наприклад, у жінки забрали паспорт господарі, де вона вісім місяців доглядає у закритому приміщенні безнадійно хворих. Чи заплатять їй чи ні, чи повернуть їй паспорт — все залежить від доброї

волі. Вона може вирватися, прийти до консульства і сказати: “Порятуйте!” Їй дадуть 29 доларів — куди вона може доїхати? До України не доїде. Як бути? Лише Українська Церква сформувала невеликий фонд, щоб допомогати тим, хто потрапив у скрутне становище. Держава поки що стоїть осторонь цих проблем.

Тому нам, учасникам Єврокаравану, потрібно звернутися до уряду, Верховної Ради, Президента з пропозиціями змін до закону, наприклад, делегування до парламенту тих представників українських громад, які ще не втратили громадянства України, щоб вони були в партійних списках, щоб на наступних парламентських виборах чи виборах до обласних рад могли представляти інтереси тих мільйонів, які вже за межами України. Треба думати про можливість інформаційного впливу. Вкрай потрібна постійна присутність українського у Європі, щоб відбувалися діалоги між культурами.

Україна повинна моделювати образ не заробітчанина, а носія великої української християнської культури.

Спілкувалася
Валентина ДАВИДЕНКО

Павло Мовчан

Закінчення. Поч. на с. 1

— Через нинішні складні міграційні процеси збільшиться приплив інших етнічних мігрантів в Україну. Чи не постануть скоро проблеми асиміляції українців не лише за кордоном, а й у рідній державі?

— У Франції є родина Жан-П'єра Пастернака, дружина якого не володіла українською мовою. А родина Пастернаків — з тих полтавців, які емігрували з Петлюрою.

СЛОВО ПРОСВІТИ

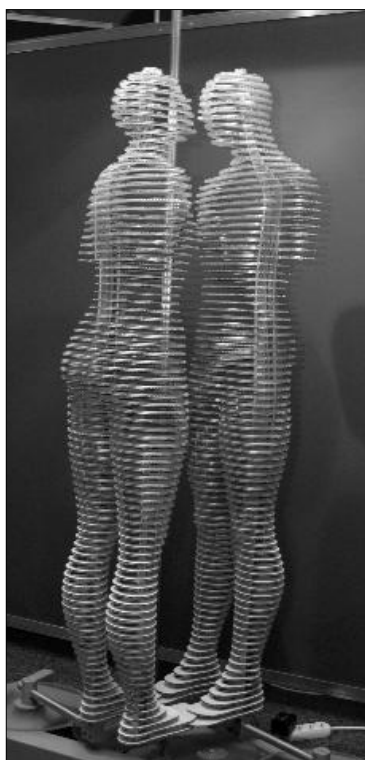
ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

9 листопада в концертному залі Палацу мистецтв “Український дім” (вул. Хрещатик, 2) відбудеться мистецький вечір, присвячений Дню української писемності та мови. Початок о 16 годині. Чекаємо Вас на святі, шанувальники рідного слова!

НЕ ЗАБЛУКАЙТЕ: МИСТЕЦТВО ЩЕ ПОРЯД

Твір актуального мистецтва

Валентина ДАВИДЕНКО
Фото **Ганни ОБОРСЬКОЇ**

Вартість художніх творів зростає в кілька разів. Таким висновком утішили себе й майстрів організатори III Міжнародної виставки-ярмарку сучасного живопису “Арт-Київ 2008”. Щоправда, одразу ж уточнили: в умовах економічної кризи успіх і добробут від своєї творчості матимуть тільки ті, хто увійшов у першу десятку. Доля інших... На це багатозначно розвели руками. Принаймні криза заохочує молодих до напруженої праці (знов-таки на думку експертів), а то в них “тільки долар світиться між очей”. Що насправді бачиться тим, хто в першій десятці, не уточняли.

Журналісти ж на прес-конференції не вгадали: назвіть імена найдорощих, не засекречуйте! Мовляв, це свідчить про мистецький рівень!

Погоджуюся з деякими відвертими мистецтвознавцями: не свідчить! Як і те, що хтось із нашої публіки придбав на ярмарку дорогу

скульптуру зарубіжного автора. Дуже далеку від Мікеланджело. Архипенко розсміявся б.

На вулиці криза, тут — комерція, але ми ж про мистецтво. Тому дивує й тривожить, що наші фахові й часто талановиті мистецтвознавці активно обстоюють і підносять як шедевр твори, які самі не вважають такими. Невинна невеличка похибка, чи може оскома... втома на мистецтво, так круто замішане на комерції?

Терпеч урвався московському журналістові й художникові, який, послуховавши про наміри організаторів “поступово підготувати глядача, щоб не шокувати” сучасним актуальним мистецтвом (заспиртовані голови худобини — це теж, певно, був всеобуч), замітингував перед колегами: “Актуальне мистецтво, що претендує на спадкоємність авангардного — це натяжка! Насправді маємо справу з тенденцією антикультури, і це свідомо планується і проплачується! Будьте ж патріотами! В Росії найкращі живописці — це ті, хто з України, не втрачайте того, що маєте!”

...Заусміхалися, покепкували,

мовляв, зав'яз на традиції, не “рубай” contemporary art. Втім, наступного року фестиваль розмежує ці дві акції — актуального і традиційного мистецтва. Передбачаю, що перший напрям далі менше представлятимуть серйозні живописці, а швидше дизайнери, інженери-конструктори та дотичні до мистецької сфери спеціалісти. Навіть мистецькі експерти ще не одностайні щодо оцінки цього напрямку: актуальне чи дегенеративне таке мистецтво? Важко передбачити, куди занесе наших нащадків естетичний вибір, можливо, й на користь проекту “Скромність і жир”, проголошеної чи не центральним на нинішньому фестивалі. Але ж прозвучало на прес-конференції: “з антикваріату вже нічого не залишилося, а те, що є, невідомо, чи не підробка”. Тож полюють все-таки за справжньою школою, одухотвореною творчим осяянням. Енергетика твору повинна додавати життєвої сили, а не красти її.

Тому деякі манівці й навіть магистральний проспект виставки з почуття остероги інколи хотілося поспішно обійти. Та не проминеш

Джанфранко Меджато і Джанні Піва — митці з Італії

такі “твори” масово схваленої методи “провокативного мистецтва”, а для українства вони мають вигляд відвертої провокації, як “Неземна музика” із циклу “Українські X-files” В. Цаголова, де зображено мутанта в темних окулярах із рогами, який... грає на бандурі. Або ж живописні “приколи” В. Шерешевського “Молодий Шевченко у художника В. Шерешевського” і зовсім брутальна “Шевченка”. Кольорові репродукції цих полотен вміщені до журналу “ART — UKRAINE”, на обкладинці якого означено “Ваш путівник до мистецьких вершин”. Журнал разом із каталогом виставки презентовано гостям і учасникам Фестивалю. Чомусь таких переняблих мистецьких ідей не догледів ніхто із п'ятдесяти найвпливовіших особистостей у сучасному мистецтві України, портрети яких вміщені у цьому самому виданні. Знов повертаєшся до слів колеги “маємо тенденцію антикультури, це

свідомо планується і проплачується”.

Що ж до ярмаркових торгів, то спілкуванню учасників і гостей фестивалю надавали гостроти такі вислови: “У нас тут знайдеться для Вас якісна “обнажонка”...”

І все ж, як явище, “Арт-Київ 2008” примагнічує і налаштовує на відкриття. Чи влучно було підібрано з 350 заявлених 53 галерей, тепер не скажеш напевне. Надто високі орендні ціни на мистецькі бокси. Крім українських митців, представлено художників з Росії, Польщі, Німеччини, Чехії, Італії, Франції.

Я зраділа зустрічі з живописом польського майстра Здзіслава Майровського (Мейро). Потім прочитала, що “каторжною працею і талантом привернув увагу педагогів уже в ранньому дитинстві, що разом з тим зачинило йому двері до польських галерей і “зв'язків”. Майровський поєднує на полотнах протилежні світи, як пророк — посварені народи. Геній?”

Привернула увагу і така обставина з біографії тепер уже всесвітньо відомого майстра. Він обрав скромне життя і їздить старим “вольво”, а своє “лаборджині” залишив на одній із лондонських вулиць з документами і карткою-запискою: це для тебе...

...А вони розглядають нас

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Валентина ДАВИДЕНКО

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57

Відділ мови
Святослав МІЗЕРНЮК
279-39-55

Відділ просвітницької роботи
Надія КИР'ЯН
270-55-57

Відділ коректури
Олена ШУЛЬГА
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Інтернет-редактор
Євген БУКЕТ
279-39-55

Черговий редактор
Ніна ГНАТЮК
Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301245
Наклад — 16800

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617
Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 3,94 грн.
на 3 місяці — 11,32 грн.
на 6 місяців — 21,64 грн.

Петро АНТОНЕНКО

Дуже гострою була прес-конференція керівництва незалежних профспілок України, що пройшла у понеділок в агенції “Укрінформ”. Ішлося про запропоновані владою шляхи подолання впливу на Україну світової фінансово-економічної кризи, зокрема про прийнятий парламентом у п’ятницю антикризовий закон. Якщо висловити суть сказаного однією фразою, то найкраще це зробив Григорій Осовий, керівник Спільного представницького органу всеукраїнських профспілок і профспілкових об’єднань, що згуртував близько 70-ти цих організацій: “Ми не сприймаємо такого шляху подолання кризи, коли пропонують лише два методи: перший — заморожування зарплат та соціальних виплат, другий — зростання цін і тарифів. Це гримуча суміш, яка веде до соціального вибуху”.

Про соціальний вибух (до речі, саме напередодні річниці помаранчевої революції) говорити зараз хотілося б найменше — надто й так наелектризована суспільна атмосфера. Але в такому разі для запобігання вибухам потрібен соціальний діалог. А де він? — хочеться запитати у влади. Той діалог, який був на початку року, коли ухвалили Меморандум між владою, профспілками та працевлаштувачами про основи соціальної полі-

ПОЗИЦІЯ ПРОФСПІЛОК

тики. І ось він перетворився на монолог влади, яка вирішила долати кризу за рахунок простих людей. Конкретніше це знайшло втілення в тому, що навіть антикризовий закон, за основу якого взяли проекти Президента й уряду, було розроблено без участі профспілок. Про що тоді говорити?

Чого дивуватися, що на загальнодержавному рівні Національна комісія з питань регулювання енергетики, звісно ж, з подачі вищої влади і без погодження з профспілками, приймає рішення з 1 грудня збільшити тарифи на газ для населення одразу на 35 відсотків. На прес-конференції повідомили, що профспілки оскаржили це рішення в суді. Юридична підстава — те, що цього не узгоджували з профспілками, як вимагає закон. Аргумент здорового глузду — те, що не можна підвищувати тарифи, якщо не відома ціна на газ на наступний рік, тобто ціна його купівлі за кордоном, насамперед у Росії. Про який діалог влади й народу говорити, коли київська влада “зі стелі” підняла з 4 листопада тариф на проїзд у метро й наземному транспорті одразу в 4 рази!

Ще один красномовний приклад: у Полтаві щойно різко підви-

щили ціну на електроенергію. Мотивація просто езуйтська: через підвищення мінімальної зарплати, попри те, що самого підвищення поки що не передбачають.

По підвищенні мінімальних зарплат і соцвиплат треба сказати окремо. Профспілкам таки вдалося добитися, щоб під час ухвалення остаточної редакції антикризового закону 1 листопада вилучили скандальну норму про дворічний “мораторій” на підвищення мінімальних зарплат і прожиткового мінімуму. Це обмеження приймали начебто на вимогу Міжнародного валютного фонду, від якого ми, як панацеї, чекаємо 16 мільярдів доларів позики. Але виявляється, МВФ не ставив такої категоричної вимоги, вона інша: бездефіцитний бюджет. Він можливий лише за умови “заморожування” зарплат і соцвиплат — це вже вигадки нашої влади від її економічної немічності. Інші способи створення бездефіцитного бюджету — його наповнення, порядок на митницях і в податковій сфері, економія в інших галузях.

Не все зрозуміло і з провалом мораторію. Може бути так: нема ні обмежень на збільшення мінімальної зарплати та соцвиплат, ні їхньо-

го збільшення. 25 жовтня, ще до голосування в парламенті, у надії на “заморожування” уряд прийняв постанову про розробку тарифної сітки зарплат для бюджетників на 2009 рік. Ідеться про мільйони службовців (не лише про управлінців, а й про вчителів, лікарів, інших бюджетників). Тож згідно з цією постановою, за основу тарифної сітки взято нинішній жалюгідний рівень мінімальної зарплати — 545 гривень.

Між тим, з 1 січня 2009 року планували підвищити прожитковий мінімум до 770 гривень і на решті вперше вирівняти його з мінімальною зарплатою. Такий рівень узгодили з профспілками, заклали в проект Держбюджету на наступний рік. Проект уряд подав давно, але почалася політична криза, було розпущено парламент, і все “зависло”. Тому треба сподіватися, що Президент призупинив дію указу про розпуск парламенту і реанімував його не лише для двох цілей — прийняття антикризового закону і фінансування виборів, а й для прийняття Державного бюджету України на 2009 рік. Бо це єдиний документ, який регулює рівень зарплат і соціальних виплат.

Ще один аспект. Про нього гостро говорив на прес-конференції голова Конфедерації вільних профспілок України Михайло Волинець. Ідеться про так звану банківську кризу. Її спровокувала не лише рейдерська атака на “Промінвестбанк”, з якої начебто все й почалося. Все це — результат багатолітнього банківського тероризму — інакше це важко назвати. Десятки, сотні банків за роки незалежності надто вже розжирили в Україні. Половина з них — це просто “пральні машини для відмивання грошей” (визначення Г. Осового). Роками діє вульгарна схема: банки беруть за кордоном кредити під малий відсоток, пускають ці гроші в Україні на кредити під удвічі — втричі більші відсотки, наживаються і гроші сплавляють за кордон. А коли банкрутують, то біжать до держави позичати гроші, щоб їх урятувала. Профспілкові лідери просто обурює, коли чи не левову частку згаданого кредиту МВФ дехто хотів би пустити на підтримку комерційних банків.

Висновок один: ситуація вкрай погана, якщо влада чує лише саму себе. Тому її діалог із суспільством, з народом, який і є, згідно з нашою Конституцією, ЄДИНИМ джерелом влади, — справа життєво нагальна. Якщо такого діалогу бракує, це вже криза не економічна, а якась інша.

Мирослав ДАВИДІВ,
м. Івано-Франківськ

ЗА КОГО ГОЛОСУВАТИ?

До 1991 року в мій сім’ї не виникало жодних непорозумінь під час обговорення питань культури, мови чи віри українців. Усвідомлення потреби безкомпромісної боротьби за наші цінності, а також проти сатанинського комуністичного режиму вело нас у той час на мітинги, спонукало брати активну участь у громадському житті, надавати всебічну допомогу для організації руху за незалежність України. Твердість духу, рішучість, уміння боротися і перемогти нагадали світові спільноті, що на карті світу є талановитий народ з високим рівнем культури, освіти, духовності.

Це ще раз підтвердили події 2004—2005 років, які, на мою дум-

ку, отримали не зовсім вдалу назву — помаранчева революція. Проте їхній подальший розвиток нашою хвнувся на серйозну проблему, яка полягає у невідповідності рівня розвитку суспільної свідомості, яка значно випереджає рівень відповідальності й політичної зрілості багатьох людей, на яких ми покладали надії, яким довірили важелі влади, які повинні були виправдати цю довіру. На жаль, більшість із них не доросла до рівня лідерів нації, бо власні інтереси вони поставили понад усе.

Джузеппе Мацціні, переймаючись долею Італії, у праці “Обов’язки перед країною” писав: “Саме зараз на часі покласти край політиці крутигства, опортунізму, плута-

нини та обхідних шляхів, парламентського лицемірства, замовчувань і примиренства — політики, яка характеризує мляве життя зневірених націй, і повернутися до чистої, лояльної, простої й логічної політики, що безпосередньо впливає з морального взірця, тобто є наслідком керівного принципу, який завжди провадив до інавгурації юне життя народів, покликаних до високої долі”. Здається, що цей політичний діяч і письменник XIX століття звертається також і до нас, українців.

Однак хто ті Мойсеї, хто ті провідники, які здатні виконати обов’язок перед Україною? Моя мати перших президентськими виборами запитала: “За кого голосувати? За В’ячеслава Чорновола чи за Левка Лук’яненка?” Я не зміг тоді надати їй відповідь. Уже тоді я зрозумів, що питання не просто вимагає глибокого осмислення. На нього треба обов’язково відповіді, бо воно повторюватиметься. Невизначеність і мовчання навколо таких питань створюють хороші умови для дії тих, хто мріє про новітню Руїну для нашої держави.

Багато років я шукав відповіді на це запитання і знайшов її у площині головного, фундаментального закону розвитку суспільства — закону вибору. Кожну мить ми робимо вибір. Неправильний вибір — причина багатьох проблем, що нерідко спричинила трагічні наслідки для людини, сім’ї, суспільства.

На багатотисячних мітингах наші співвітчизники скандували прекрасне слово: єдність. Розуміємо, що в ньому велика сила, за ним майбутнє, але стаємо на дорожку чвар і розбрату. Давно стало нормою вибір між державними й особистими інтересами робити на користь останніх. Проводячи паралелі між минулим і сьогоденням, звертаюся до вибору князя Володимира, який вперто шукав шляхи об’єднання Київської Русі, зміцнення влади. Ще тисячу років тому він розумів, що об’єднання можливе тільки ідеєю. І він знаходить її у християнстві. Князь твердо стояв на державницьких позиціях, а тому зробив правильний

вибір. Тому і назвали його Святим і Великим.

Сьогодні маємо ще й українську національну ідею, яка впродовж сотень років вела українців до незалежності. Ми всі прекрасно розуміємо, що вона нам потрібна, як повітря. Лише вона об’єднає нас. Її колосальна перевага ще й у тому, що вона може відкрити суспільству зелену вулицю до еволюції, бо шлях до добробуту через тривалий період розвитку нікого не влаштовує, а небезпеки революційних підходів відомі. Зараз маємо найкращі можливості повторити крок Володимира Великого і використати потенціал ідеї, про яку так багато написано, на яку чекає народ.

Наші лідери, які називають себе демократами, патріотами та ще й національними у виступах на вшануваннях українських героїв Степана Бандери, Романа Шухевича, В’ячеслава Чорновола, майже не говорять головного — про те, що цих борців знищили за українську національну ідею. На урочистостях з нагоди 100-річчя з дня народження Романа Шухевича у селі Тишківцях, в яких брала участь наша еліта, єдиним, хто сказав про ідею, був його син Юрій. Він наголосив, що нам не потрібне механічне об’єднання демократичних і національно-патріотичних сил, а об’єднання навколо ідеї.

Переконаний, що до найвищих надбань світової цивілізації належить гасло “Бог і Україна!”, з яким українські повстанці боролися за свободу й гідність людини. На жаль, 1991 року, після проголошення незалежності Української держави, в нашу оселю в очевій шкурі демократії й лібералізму стала проникати величезна кількість ідей, ідеологій, невідомим і навіщо вигаданих, які утворили дуже хитрий та складний лабіринт. У ньому повністю втрачаємо орієнтацію, шукаємо старанно приховану дорогу до Храму. Навіть патріотично налаштовані українці перетворюються там на заплесканих ворогів. Саме у тому лабіринті народилося питання “За кого голосувати?”

Перед недавніми позачерговими виборами до Верховної Ради України мати знову поставила мені це питання і я знов не міг дати відповіді. Єдності вже не було. Ми голосували за НСНУ, БЮТ і ВО “Свобода”. Так відбуваються в багатьох українських сім’ях. У результаті маємо в парламенті й у державі те, що маємо, як казав Леонід Кравчук.

Український народ обрав єдність. Він зробив правильний, мудрий вибір, а тому має всі підстави добиватися того, щоб у владних механізмах усіх рівнів більшість була за тими людьми, які здатні вести його дорогою єдності. Такі люди є в системі чинної влади, в партіях і громадських організаціях, серед науковців і підприємців. Але як навчитися відрізняти справжніх лідерів від недолугих, чи тих, які свідомо красивими ідеями, обіцянками, програмами зваблюють людей заради своїх низьких цілей? Відповідь на це питання можна дати, тільки орієнтуючись на критерії, які дають нам змогу безпомилково визначити, хто є хто у нашому суспільстві. Такі критерії відомі цивілізації від часу появи перших людей. Проте якщо не хочемо помилитися під час вибору справжніх цінностей, слід ретельно вивчати все те, що пов’язано з фальшивими ідеями, які проникають у наше буття обманними шляхами.

Нема отрути, страшнішої за обман. Він руйнує наші душі інтелігентністю, провокує конфлікти, хитрим змієм вповзає в нашу оселю, щоб перетворити її на руїну. В Біблії йдеться про те, що батько обману — сатана. Він вміло сіє зерна брехні, які дають привабливі, на перший погляд, сходи, але насправді це зброя в боротьбі проти Творця. Така зброя стає особливо небезпечною для суспільства, коли вона в руках визначних осіб, філософів, істориків, що свідомо або мимоволі пропонують її людям. На жаль, є вони і в середовищі інтелектуалів.

Далі буде.

РІЧНИЦЯ ВИЗВОЛЕННЯ КИЄВА

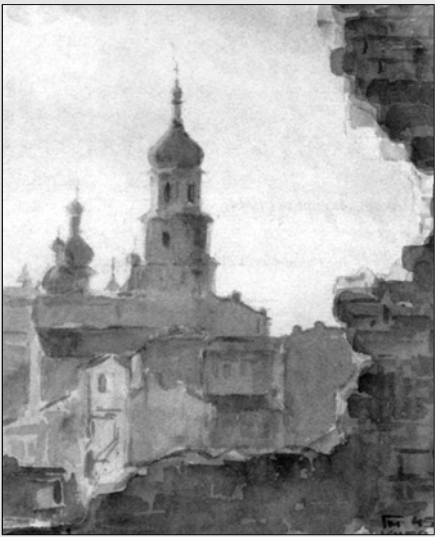
Андрій ЛОЗОВИЙ

65 років тому Київ було звільнено від німецько-фашистських загарбників. Небагато учасників тих подій живі досі. Хотілося, щоб їм виплачували гідну пенсію, надавали пільги, а не лише обіцяли, підкидаючи жалюгідні копійки. Тим ветеранам, хто вже покинув цей світ, вічна пам’ять...

Особливо пафосних урочистостей не очікуємо. Мабуть, вже майже нема тих, для кого ці урочистості влаштовувати.

Події 6 листопада 1943 року не слід розцінювати як перемогу комунізму над фашизмом, себто перемогу одного зла над іншим. Однак не викликає сумніву, що Київ оборонили передовсім етнічні українці, боролися не “за Родину, за Сталіна”, а за власну свободу і свободу свого народу, за домівку й Вітчизну. Тому привітайте цього дня бодай одного ветерана — і на світі стане більше тепла.

Як ніколи актуальне для України питання визнання на державному рівні ветеранів Української Повстанської Армії. Найбільше, що може зробити влада для прими-

Г. Малаков. “Софія крізь руїни”.
Акварель

рення вояків обох армій, — дати їм всім гідні соціальні гарантії та пенсії такого розміру, щоб вони не страждали, що їм бракує найпотрібнішого. Без примирення неможливе переосмислення народом історії.

Було б чудово, якби ветерани Радянської армії вітали вояків УПА на Покрову, а вояки УПА — червоноармійців, наприклад, 23 лютого.

Валентин КОРНІЄНКО,
м. Тернопіль

І тиметься не так про близького мого знайомця, як про Анатолія Перепадю, незабутнього — земля йому пером! — друга-брата. А рівночасно і про недавню, трагічну для нашого красного письменства добу, коли кризі “вічну мерзлоту” накинута від влади казенного соцреалізму так важко було пробитися паросткам живого слова. Анатоль тоді ще не ходив у кавалерах ордена Почесного легіону першого ступеня, а був скандальним перекладачем у неласці, та ще, хоч про те мало хто знав, автором грубенької збірки оповідань на соціально-побутові, історичні, ба навіть езотеричні теми. Та коли переклади, хай і в суворому дозованих кількостях, усе-таки проривалися на сторінки преси, то оригінальний прозі, як мовиться, не світила дзвінка. На заваді ставали фахові “літературні конвоїри” або просто “лівообережні”, як висловлювався Василь Юхимович, адміністратори. Декотрі з них навіть галасливо набивалися у друзяки негодним літераторам, але очі їхні відразу каламутніли і повертали зір усередину самих себе, тільки-но доходило до якоїсь конкретної послуги.

А. Перепадя розповідав, як один відомий номенклатурний гуморист, улюблений серед колег за веселу вдачу дотепника та гульвіси і начебто його приятель ще зі студентських часів, повертаючи йому рукопис, затулившись, мов щитом, дитинною щирістю переконаного функціонера: “Сам знаєш, старий, ти пишеш, як Бог, але зовсім не по-совецькому!” І жодної нотки осуду! Але манускрипт повернув, хоч на своєму високому посту міг би й поборотися...

Забігаючи наперед, зазначимо, що про згадану збірку можна вже, либонь, говорити лиш у минулому часі, бо після цілої низки клятихених обіжянок видати її, дорожчійну теку десь “посіяли”, й автор не зміг навіть забрати рукопис із редакції... Зрештою Анатоль зневірився і далі писав тільки в шухляду. Та доки до цього ще не дійшло, мій славний знайомець, бувши свідком митарств близького приятеля, непомітно для самого себе запалився зухвало думкою покласти їм край.

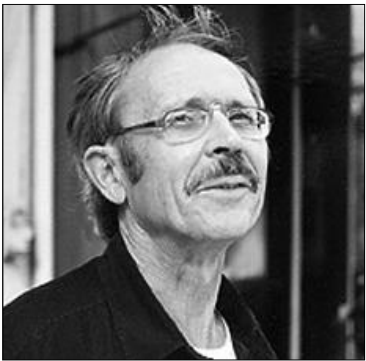
Та час уже повернутися до заголовка. З нього випливає, що, поперше, мій знайомець працював редактором. До цього додаю: саме зарубіжної літератури у видавництва ЦК ЛКСМУ “Молодь”. І, по-друге, він редагував якусь фантастику. Поясню і це: збірник “Пригодницько-фантастичні оповідання” (Київ—Прага—Братислава) в українських перекладах — плід модної на той час дружби друкованих органів країн соцтабору.

Гаразд, редагував фантастику, ну й що з того? Що тут незвичайного?

Саме про це й мовитиметься.

І тут доречно зауважити, що цей час у мого знайомця збігся з іншим — його близьким вступом до Спілки письменників. Його, бач, уже давно до неї сватали Анатоль Перепадя укупі з Олександром Шугаєм та Дмитром Чередниченком. Хлопці просто-таки не злазили йому з плечей, об’їли голову беззастанними нагадуваннями, але він упирився, мов бугай, якого ведуть на забій, бо чув смертельну відразу до пов’язаної зі вступом канцелярщини. Нарешті колеги напосіли так дружно, що й помахали перед його очима рекомендацією самого Дмитра Паламарчука, що фортеця захиталася і впала. Але тут слід згадати й про інші крайнощі цього дивака: як він уже на що зважувався, то далі пер, як танк.

Однак не одбігаймо надто від теми. Подані переклади для згаданого престижного видання виявилися здебільшого “сирі”, й моєму знайомцеві довелося добряче над ними попріти. А кажучи по-простому, переписати наново чи не весь рукопис. Річ для нього звичайна — справжніх майстрів слова не гурт — й іншого разу він би на фініші лиш полежено зітхнув, але зовсім інша річ тепер, коли треба вступати до Спілки. Тут би не гріх себе якось і винагородити. Як саме? Та хоч би принагідним оприлюдненням у збірнику власних перекладів. Так він збагатив би свій послужний список вступника ще двома мова-

Анатоль Перепадя

ми — чеською та словацькою. Масло, як той казав, каші не шкодить. А що такі “відсебенки” можуть не сподобатися дирекції, то краще їх не афішувати...

Кілька місяців переогодом, відірваний ритмічними телефонними трелями від бланка з автобіографічними даними, редактор підніс до вуха слухавку і почув шефів голос: “Зайдіть до мене!”

Якусь мить головний редактор мовчки тарабанів пальцями по столі. Потім підвів голову і діловито проголосив:

— Забагато виправлень — другої верстки не уникнути. Тим краще для вас: буде простіше вилучити кілька оповідань, хоч вони, визнаю, не з найгірших. — І на круглі очі “зарубіжника” — той виявився непоганим актором — зітхнув: — Ваших.

Не слід гадати, ніби дирекція не заохочує до творчості своїх працівників, навпаки, вона “за” обома руками, але... така постанова Компресу, а вона, як відомо, оскарженню не підлягає. Друкувати своїх — починаючи двері перед “вулицею”, а це неетично...

Кров шибнула редакторові в голову. Що за дріб’язковість? А нечуваний визиск, єгипетська робота, рабське висиджування над недолугими рукописами — це етично?!

— Та це ж мізерія — якихось три оповіданнячка, їх ніхто й не помітить! — збунтувався він. — Зрештою, чи ж я не заслужив на такий виняток за десять років галерних робіт? Самі знаєте, що до нас пливе! А наша редакція, зарубіжна, на відміну від решти, прибуткова! Я особисто збагачую видавництво! І я — негр! Добровільний! Тягну лямку тільки з любові до слова. Вдумайтесь — у мене одна з найменших ставок!

— Ну, збагачуєте не тільки ви...

— Ба ні, тільки я! Бо я редакція в одній особі! Ви мали б цінувати мою некорисливість!

Головний розвів руками.

— Попри все бажання...

Очі його микнулися.

І тоді славний мій знайомець пішов ва-банк: зізнався, для чого йому це треба. Мовляв, хотілося б розширити мовну географію.

— Ви ж сам поет, де ж ваша солідарність?

— Зараз я не поет, — трагічно блимнув очима розм’яклий бос. — На жаль, я зараз езекутор... Якщо хочете, каральний меч.

— Я зрікаюся гонорару! Перераховую у фонд Чорнобиля! Тепер бачите, що гроші тут “поза грою”? — дедалі розпалювався редактор книжки, чуючи, як у ньому починають густо дизельні двигуни.

— Привернете увагу комітету, тільки й того!

І тоді танк попер. Ах ти ж, крутію комсомольський! Ах, безсоромні твої очі! Мені, бач, зась, а сам... а сам... Від обурення йому забило дух.

— А хто видає у рідній “Молоді”, і то московською, куди більше полотно? Га?

Головний (під його іменем саме виходила поема про Багриць-

ЯК МІЙ ЗНАЙОМЕЦЬ РЕДАГУВАВ ПРИГОДНИЦЬКУ ФАНТАСТИКУ Бувальщина

кого) похлинувся, відтак розгонистим рухом ухопив слухавку, притис вухом до плеча (що б ті комсомольці-добровольці робили без цього завченого на всі випадки життя жесту?) і, накручуючи номер, вільною рукою показав на двері:

— Усе, все. У мене справи. А це... — він кивнув бородою на верстку, — ще хай полежить. Чортів бюрократи! Ідіть...

Непокірний редактор мало не побожно дивився на недавнього заввідділу спорту ЦК ЛКСМУ. “Ще хай полежить!” Та це ж дипломатичний шедевр! Розумій, як хочеш! Мо’, помилюють, а мо’, скарають на горло... Словом, непевність, що, мов іржа, кришить залізо... Цікаво, за що цього словоблуда спустили вниз комсомольськими сходами?

Шеф зустрів працівника кисло-зневажливою міною, дивлячись, мов на якусь блощицю, і з наганою гречністю проспівав:

— Чого ж ви мені не сказали? Узгодили б по-людському. А тепер... Дзвонив, каже, викинути... Е-хе-хе!

Ту ж мить танк, чиї мотори ще не заглухли, лясаючи траками, обкрутився на місці й попер... на зава.

— Мені самому? Власноруч? Завгідливо притакнув.

А що підлеглий? Цим разом його слова скидалися на ультиматум:

— Сам я свого не викидатиму, а як викине тхось, то хай і прізвище своє ставить у реквізиті! Я від редакторства відмовляюся! Ка-те-го-рич-но! Редактор — завредактор — головний! Редактор — директор! Звучить, як музика! Годі! Набридло!

Шеф аж замурчав. Ба навіть замуликав щось собі під ніс. Але не з утіхи. Мабуть, чи не зозла.

Пропав, як руда миша, без жалю подумав ворохобник. Усі мости спалено. Витурять? Ет! Не первина...

І враз нестямному галабурдникові сійнула божевільна думка. Ось що рушить гори! Уб’ю нараз двох зайців!

Він розплився широкою усмішкою, крутнувся і сягистою ходою рушив до дверей.

— Гаразд. Забирай верстку!

Тим часом мій знайомець, прослизнувши до себе, сполучився з русанівським сусідом. А за півгодини Анатоль Перепадя був уже на місці й, наче шукар-престижиджигатор, вихопив із-за пазухи паперового го-

луба. Або в перекладі простою мовою, фантастичне оповідання “Півень”, достеменно, як було відомо редакторів, перлину, хоч жоден друкований орган не наважувався оздобити нею свої сторінки...

Кандидат у члени Спілки потер руки.

— Ех! Якщо вже феєрверк, то на всю губу! Друга верстка стерпять!

Та й уклав машинописного “Півня” у стосик друкованих аркушів, відтак послинив пальця і заходився вправно перегортати сторінки, роблячи нову пагінацію.

А далі... Далі почалась якась гра у хованки. Затяжна і виснажли-

І тоді мій знайомий зачав натхненно читати “Півня”, захоплено коментуючи стилістичні знахідки і коли-не-коли спиняючись, аби запитати: “читати далі?”

— Читай, читай! — великодушно дозволяв Анатоль, і очі йому палали ярим блакитним вогнем, як завжди при зустрічі з красою, а смужка губ під каштановими вусиками і тонко й чисто різьбленим “письменницьким” носом розхлялася в усміхові, показуючи рівні білі зуби. Валентин міг забожитися, що автор чує абсолютно те саме, що й він сам.

— А хто ж це написав? — вишкірився після читання Анатоль, тихенько гигочучи собі під ніс і, мов який веселий чортяка, гостро блискаючи скельцями окулярів.

— Та ж... мабуть, Ваше степенство! — так само грайливо відказав читець.

Обидва, не змовляючись, суворопильнували правил імпровізованої гри.

— Та невже? — вразився автор. — То ж то я чую щось наче знайоме. Якись допотопні архаїзми. “Лукашизми”... Ба навіть “валентинізми”... Ну й Перепадя! Ну й сучий син! — щасливо заіржав він. (Таким Валентин його ще не бачив. Він весь світився і радів, мов дитя, успіхові “сучого сина” у власних очах). — А редактор же хто?

— Оцей лобуряка! — тицьнув пальцем у реквізит мій близький знайомий.

— Тю! — вигукнув його русанівський сусіда. — То це він? І як же в біса йому вдалося?

— Треба давати людям шанс, — загадково всміхнувся Валентин. — Навіть коли їх не дають тобі!

І вони з реготом пустилися бігати вимощеним плитами піщаним берегом, підгилюючи носачами каміні й очеплюючись на нижні гілки розкидистих верб. Відтак хапцем позривали з себе одяг і шубовснули у Тельбин...

То були справді щасливі, до сліз на очах, хвилини, коли в очужілому з бігом часу власному образі, знову явленому його тепер уже неупередженому зорові, упосліджений художник попри всі шельмування його таланту увіч побачив омріяного майстра. Хвилини, найщасливіші з усіх, що пам’ятав його редактор. Обидва святкували справдження віри — Анатолєвої в себе і Валентиної в Анатолія, святкували причаста високим мистецтвом, красою, жерцем якої уродився мешканець будинку № 19/1 (кв. 52) на бульварі Давидова...

А з ясного неба ніжно всміхалося тепле осіннє сонечко, і собі долучаючись до “крадених” веселощів досі ще не реабілітованого проскрібента...

Саме тоді у цьому навдивовижу цілеспрямованому, роботящому, захопленому, жадливому дедалі нових світлосіяних вражень сонцепоклонникові (“пляжній людині”, як він себе величав), що сприймав життя, попри темні його хлани, як коштовний дар, у цьому великому поціновувачеві радощів творчості, а заразом і простих, немудрящих утіх, як-от від смачно приготовленої страви, швидкої їзди на велосипеді чи плавби на віндсерфінзі, майстерного удару в падінні через себе по воротах, лоскоту вітерцю під гарячим сонцем, гарного краєвиду, споглядання жіночої вроди чи якого архітектурного дива — Валентиніві знягла відкрився невидимий духовний, істинний Анатоль, що своє земне призначення пізнав серцем з першим ковтком повітря. Йому, либонь, було дано відати, що Бог створив Усесвіт і життя, щоб утішатися красою. І що ми, Божі діти, також прагнемо тієї самої віти. Тож і мета нашого життя — саме життя...

● ДО 140-РІЧЧЯ “ПРОСВІТИ”

Надія КИР'ЯН
Фото автора

Києво-Святошинське районне об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка відсвяткувало ювілей. Актова зала Вишнівської ЗОШ № 4 була прикрашена вишиванками, рушниками, вишитими картинами вчителів Фаїни Стефанівської.

Розпочалося свято пісню “Ой у лузі червона калина” у виконанні Київського народного хору ім. Віталія Лисенка (керівник — заслужений працівник культури України Ірина Якубовська). Упродовж свята хор виконав деякі пісні разом з дитячим ансамблем “Сходинки” з Софіївської Борщагівки.

Господиня свята голова Києво-Святошинської “Просвіти” Валентина Донець сказала: “Товариство впродовж 140 років несе людям світло, добро, це оберіг нашої культури і звичаїв. Біля витоків стояли корифеї української літератури Леся Українка, Іван Франко, Борис Грінченко, Михайло Коцюбинський. Нам є чим пишатися. Наше завдання — щоб якомога більше громадян стали патріотами України, бо хто нам створить Українську державу, як не ми”.

З вітальним словом виступив Микола Нестерчук, відповідальний секретар ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка: “Наслідки понад трьохсотлітнього зросійщення негативно вплинули на самосвідомість деяких українців, але ми вистояли, зберегли найдорожчий скарб — нашу мову”.

Найактивніших просвітян району нагородили грамотами ВУТ “Просвіта”, а Вишнівському осередку подарували прапор “Просвіти” і книжку про гетьмана Мазепу.

НАША РОДИНА ЗБІЛЬШУЄТЬСЯ

Роздумами поділився один із засновників Вишнівської “Просвіти” Євген Жовтяк: “Ми фактично втратили інформаційний простір — хороші українські передачі можна побачити лише вночі. Нині, на жаль, приходять до влади ті, що свого часу займалися рекетом, культурою вони не переймаються. Потрібно докласти зусиль, щоб повернути Україні гідну владу. Партійні списки — це глухий кут. Ми маємо гуртуватися в кожному місті, селі. Вірю, що ці невпевні часи минуть і ми відродимося, зробимо Україну українською”.

Представник Києво-Святошинської РДА В'ячеслав Кучер подякував за роботу, яку

проводять просвітяни. “Попереду, — зауважив він, — формування районного бюджету, і ми домагатимемося, щоб на освіту й культуру надати кошти, які дали б змогу проводити мистецькі заходи, що стали традиційними, впроваджувати нові”. Від райдержадміністрації подякували просвітянам Миколі Глушку, підприємцю, Ларисі Литвин, методистові районного відділу освіти, Валентині Донець, голові районної “Просвіти”, Владиславу Данченку, Бобрицькому сільському голові. Почесною грамотою нагородили народний аматорський хор “Вишневий дзвін” під керівництвом Олександра Крижанівського.

Письменниця Валентина Козак подякувала районній “Просвіті” за активну участь в організації літературних вечорів, зокрема вечора гумору в Українському домі. Відповідальний секретар Київського обласного письменницької організації Антоніна Остролуцька привітала учасників зібрання від письменників-просвітян.

З власними творами виступили поетеси Тетяна Петровська, Тетяна Домашенко, Людмила Грохольська. Гуморист Микола Герасименко виявився легким на почин, коли висловив бажання вступити до “Просвіти”. Наступного дня всі члени педагогічного колективу Вишнівської ЗОШ № 4 також написали заяви про вступ до Товариства.

“Родзинкою” вечора, безперечно, були виступи мистецьких гуртів: народного хору ім. Віталія Лисенка, ансамблю “Горлиця” з села Тарасівка під керівництвом Любові Рачинської та хору “Вишневий дзвін” з м. Вишневого.

Дитячі садочки сіл, де є осередки “Просвіти”, одержали в подарунок книжки “Українське дошкілля”, а школи — “500 найцікавіших питань і відповідей про Україну”.

Представник міської ради Оксана Олексієнко зауважила, що навіть не сподівалася, що все буде так по-сімейному.

До свята багато зусиль доклали директор районного Будинку культури Світлана Ляшук і директор Вишнівської ЗОШ № 4 Михайло Сальник, який в усьому підтримує свою вчительку-просвітянку Валентину Донець. Саме завдяки їй у школі проходить багато цікавих заходів.

РАЗОМ З ДЕРЖАВОЮ РОСТЕМО І МИ

Олена ТУНІК,
голова МГО “Молода Просвіта”
Київське обласне товариство

1997 року товариство “Просвіта” почало активно розбудовувати молодіжне крило, й в березні з'явилося Київське обласне об'єднання “Молода Просвіта”. Головою його став Олексій Юрченко. Переважна більшість заходів тоді відбувалася спільно з іншими молодіжними організаціями: Пласт, СУМ, “Тризуб”, “Молодий Рух”, МНК.

20 червня 2000 року зареєстрували Київське обласне това-

риство “Молода Просвіта”. До 2001-го його очолював Руслан Фадєєв, потім Олег Дрегалю. Тоді почали виникати місцеві осередки: 30 січня 2002 року в селі Грузькому Макарівського району — сільський, а 27 липня на його базі — Макарівський районний осередок “Молодої Просвіти”, який став першим підрозділом всеукраїнської організації.

Одразу після заснування Грузчанського осередку відкрили школу брейк-дансу, проводили зустрічі з відомими людьми краю, реалізували низку проектів, зокрема

“молодіжний круглий стіл”, щомісячну сторінку “Я — молодий!” вміщували у районній газеті “Макарівські вісті”.

Ще один осередок засновано у Фастові. Молодь брала активну участь у заходах товариства “Просвіта”, конкурсах письмових робіт, долучалася до випуску інформаційного бюлетеня “Просвітянин Фастівщини”, вшановувала пам'ять борців за волю України.

2003-го і в Білій Церкві відбулися установчі збори “Молодої Просвіти”. Виникли Обухівський і Васильківський районні осередки, які, на жаль, довго не проіснували.

Коли головою організації став Євген Букет, вона активізувала роботу. Він виступив у прямому ефірі каналу “Культура”. Це була перша нагода представити обласну “Молоду Просвіту” широкому загалові.

Організація брала участь у таборі юнацтва Спілки української молоді в Україні. Спільно з обласним “Молодим Рухом” працювала на форумі демократичних сил Київщини у Білій Церкві та зустрічі з Віктором Ющенком у Фастові.

2004-го “Молода Просвіта” та

об'єднання громадян “Товариство КОЛО-РА” уклали угоду про співпрацю в галузі розвитку патріотичного виховання молоді та створення історико-археологічного культурно-просвітницького комплексу в с. Улянки Кагарлицького району Київщини. У березні 2005 року створено Окремий Київський козацький курінь “Молода Просвіта” імені митрополита Андрея Шептицького Міжнародної Асоціації “Козацтво”. Тоді само “Молода Просвіта” вступила й до Київської обласної спілки молодіжних та дитячих організацій.

У 2006—07 роках МГО “Молода Просвіта” КОТ уже під керівництвом Тетяни Чайки двічі поспіль перемігав в обласному конкурсі проектів програм, розроблених молодіжними і дитячими громадськими організаціями.

2007 року до лав “Молодої Просвіти” долучилися “Спілка творчої молоді Переяслава”, Тетіївська районна дитяча громадська організація “Соняшник”. 4 листо-

пада під керівництвом обласного товариства створено мережу патріотичних організацій свідомої молоді Київщини для об'єднання, обміну досвідом, інформацією, проведення спільних заходів. До неї увійшло 20 міських і районних організацій Київщини.

“Молода Просвіта” зверталася з пропозиціями до місцевої влади, зокрема до голови Фастівської РДА — з проханням демонтувати пам'ятник Леніну, і депутати міськради підтримали пропозицію.

Путівником у діяльності організації була газета “Молодіжний ЛистОК”, яку створив 1997 року Олексій Юрченко. Член головної ради ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка професор Іван Ючук спершу сам вчитував матеріали. З 2005 року вона виходить регулярно як “газета молоді Київщини”, її фінансують з обласного бюджету. На шпальтах газети публікували матеріали молодих творчих особистостей, які дотримувалися життєвого гасла “Для щастя України — живемо щодень!” На 10-річчя “Листка” ювілейний номер вийшов повнокольоровим.

У вересні 2008 року на позачерговій конференції переобрано керівні органи організації. Згодом прийнято рішення і подано заяву до Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса

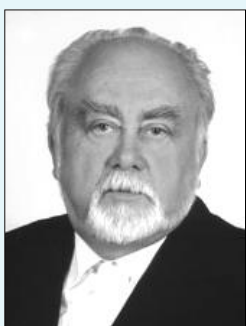
Шевченка з пропозицією надати статус колективного члена ВУТ “Просвіта”. Це важливий крок у контексті святкування 140-річчя “Просвіти” і сигнал для молодих просвітян усієї України об'єднатися з Товариством. 22 жовтня Київськом обласному товариству “Молода Просвіта” було урочисто вручено Свідоцтво колективного члена “Просвіти”. Рішенням ради “Молодої Просвіти” затверджено нову символіку організації — герб, який розробив заслужений художник України Анатолій Марчук.

11 років поспіль Київське обласне товариство “Молода Просвіта” відроджує найкращі традиції “Громади”, “Просвіти” та “Молодої Просвіти імені митрополита Андрія Шептицького”.

Чому я читаю тижневик
“Слово Просвіти”?

Люблю тижневик “Слово Просвіти” за високохудожній стиль, вдумливе редагування, висвітлення гострих сьогочасних проблем нашого суспільства, широкий спектр цікавих тем, як тема світового українства й просвітництва. Я прихильник того, щоб “Просвіта” починалася з первинних ланок.

Роман ЛУБКІВСЬКИЙ, поет

ПЕРЕДПЛАТА 2009

Дорогі читачі!

Триває передплата на Всеукраїнський просвітнянський культурологічний тижневик “Слово Просвіти” на 2009 рік (поштовий індекс — 30617, 67-ма сторінка в “Каталозі”).

Передплату приймають усі відділення “Укрпошти” до 10 грудня — в селах і райцентрах, до 15 грудня — в обласних містах і столиці.

Вартість передплати разом із поштовими витратами:

- на рік — 45 грн 89 коп.;
- на півроку — 23 грн 42 коп.;
- на 3 місяці — 12 грн 36 коп.;
- на 1 місяць — 4 грн 27 коп.

Постійні читачі нашого тижневика пересвідчилися, що на його шпальтах — актуальні публікації на мовну те-

матику, унікальні історичні розвідки, ексклюзивні інтерв'ю, безкомпромісні журналістські розслідування гострих ситуацій, широко висвітлюється молодіжна музика і концертна діяльність провідних митців України, виграє всіма барвами художня палітра майстрів пензля... Наступного року Ви, дорогі читачі, матимете можливість вести діалог із тими, хто живе Україною і для України, обстоювати разом з нами національні цінності.

Передплатити “Слово Просвіти” самі та завітуйте зробити це Ваших друзів, сусідів, учителів, бібліотекарів, усіх небайдужих до української справи! Разом переможемо!

Фото Євгена Букета

Молоді просвітяни Київщини з Миколою Нестерчуком

Ольга ПУГАЧ,
голова Київського міського
об'єднання ВУТ «Просвіта» ім.
Т. Шевченка

28 жовтня 1989 року було ухвалено Закон про мови в Українській РСР. У Київському політехнічному створили кафедру української мови, літератури й культури. Завдяки Товариству української мови з'явилися добровольці, які вже 1989 року вирішили перейти на українську мову викладання. Тож коли Україна стала незалежною, в КПІ значна частина викладачів читали лекції українською, серед них були фізики й математики. Тоді перехід на викладання українською мовою розцінювали як вияв махрового буржуазного націоналізму, тому в нас були проблеми з деканатами, з парткомами. Після 1991 року дедалі більше ВНЗ стають прихильними до української мови.

Володимир ШЕХОВЦОВ,
професор Національного
університету «Київський політехнічний інститут»

Київський політехнічний було створено водночас із двома іншими: Санкт-Петербурзьким і Варшавським. Зрозуміло, що на теренах імперії це був російськомовний заклад.

Наприкінці 80-х у КПІ з'явилися перші осередки Товариства української мови — організації, яка перетворила наш російськомовний навчальний заклад на національний.

Я був заступником проректора, і мені доручили розширювати функціонування державної мови в університеті.

За ці роки зроблено багато, хоч хотілося б більше. Вся навчальна література видана українською мовою, переважна більшість викладачів читають нею лекції.

Двадцять років тому ми взяли за правило: не тиснути на тих, хто не зміг одразу перейти на державну мову. В результаті всі молоді викладачі, які приходять до КПІ, не володіючи українською, змінюють ставлення, усвідомлюють важливість мовного питання або не можуть обійняти посаду. Така політика веде до того, що наш університет стає справді українським.

У нашому університеті є ознаки національної свідомості, яка виявляється не лише в мові. Ми часто проводимо виставки, заходи, пов'язані з відродженням нашої духовності.

Олександр ПОНОМАРІВ,
професор Київського національного університету ім.
Т. Шевченка

Насамперед хочу привітати усіх з тим, що сталося 19 років тому. Це було велике свято українського народу. Вперше в нашій історії в теоретично незалежній Україні (ще в складі Радянського Союзу, хоч вона мала формальні ознаки держави і навіть була однією із засновниць Організації Об'єднаних Націй) з'явилися в нашому законі священні слова: «Державною мовою в Українській РСР є українська мова».

Наприкінці 80-х — на початку 90-х років минулого століття було величезне піднесення. Тепер, на жаль, не так. Як же українська ідея опанує всю Україну, коли ніхто із сучасних українців нічого не робить?

Президія «круглого столу»: Юрій Гнаткевич, Ольга Пугач, Володимир Шеховцов, Микола Нестерчук, Олександр Пономарів

СПОДІВАЄМОСЬ НА МОЛОДЕ ПОКОЛІННЯ

У Національному технічному університеті «КПІ» відбувся «круглий стіл», присвячений проблемам юридичного статусу державності української мови в Україні та з нагоди 19-ої річниці прийняття Закону «Про мови в Українській РСР». Участь у заході взяли студенти, з якими поділилися роздумами відомі науковці, письменники, викладачі вищих навчальних закладів, просвітяни. Публікуємо матеріали «круглого столу».

Якщо, скажімо, Валентину Шевченко, яка під час прийняття закону про державність мови була головою Президії Верховної Ради порівняти з усіма головами ВР тепер, то вона краща. Наступного дня після ухвалення цього закону вся Верховна Рада заговорила українською. А тепер, через 17 років, у парламенті розмовляють, хто як хоче. Дехто з тих, хто володіє українською, демонстративно нею не розмовляють, ходять із прапорами колишньої держави, носять не українські значки, і їм усе це дозволяють.

Після 1989 року і в Політехнічному інституті, й у багатьох інших навчальних закладах почали переходити на викладання українською мовою. У різних регіонах України на той час були неоднакові умови. Тому ухвалили програми для завершення цього процесу: в західних областях — через два роки, в центральних — через три—чотири, а в південних і східних — через п'ять. Але після цього минуло значно більше часу, а ці програми ніде не виконано.

Я радий, що Україна — самостійна держава, але констатую факт, що у нас з українською мовою гірше, ніж було за Радянського Союзу. Тоді кожна область мала по дві українськомовні газети: одну партійну й одну комсомольську. Тепер деякі області, приміром Луганська, зовсім не мають українських газет. У нас усе навпаки: євреї в Ізраїлі відродили державу, мову, яка вже в І столітті нашої ери була майже мертвою. А в нас жива українська мова, якою розмовляє населення по всій Україні — навіть у селах на Донеччині й Луганщині. Але що там відбувається! Керують оті 8 %, які 1 грудня 1991 року голосували проти незалежності України. Вони вже в незалежній Україні закривають українські школи, яких і так там мало залишилося. Ще під час Майдану — а це була одна з висот, на яку піднісся український народ, — кандидат у президенти, тепер Президент Віктор Ющенко обіцяв, що не закриє жодної російської школи. Але ж більшість російських шкіл — це колишні українські, бо після Другої світової війни значна частина шкіл на Донеччині й на Луганщині були українські. Справді не закрили жодної російської школи, але не відкрили й жодної української, а деякі з тих, що були, закрили.

Наприклад, у Донецьку закрили українську школу № 36. Батьки й досі судяться, вже до Європейського суду дійшли, щоб школи повернути, але ніхто не реагує.

Нещодавно була презентація книжки Володимира Склера «Етнічний склад населення України». Там на конкретних фактах він доводить, як російщизни Україну.

Але найбільші наші вороги — це ми самі, українці. Ми не хочемо робити те, що можемо. А варто захотіти.

Коли почали втілювати в життя закон про державну мову, тодішній ректор Київського університету ім. Т. Шевченка Віктор Скопенко сказав на вчоршній раді: «Коли людина їде за кордон, приміром у Францію, вона вивчає французьку, щоб там працювати. У нас роками працюють, і їм важко викладати українською мовою. Тож кому це буде важко, з тими не укладатимемо контракт». І всім одразу стало легко.

У часи, коли нас зросійщували, у групу ВНЗ приводили двох іноземних студентів, які вивчили російську мову. Цим мотивували, що група заради них мала слухати лекції російською. Тепер наші викладачі навчають іноземців української. Ці іноземці скаржаться: «Нам на перерві немає з ким спілкуватися, бо українці розмовляють між собою російською». В якій країні це таке можливо?

Оскільки у нас держава не дбає про українську мову, інформаційний простір переважно неукраїнський.

Ті, хто нині пропагує ідею двомовності, поширили міф про поліетнічність України. Насправді Україна не більш поліетнічна, ніж Німеччина або Франція. У нас понад 70 % корінного етносу українців, тобто це моноетнічна країна.

У жодній країні світу меншина не може асимілювати корінне населення. У нас же це намагаються зробити. Дехто каже: так історично склалося. Так не склалося, а сталося з волі «старшого брата». І це можна й потрібно змінити.

Після того, як Чехія вийшла з Австро-Угорської імперії, Прага була цілком німецькомовним містом. Чехи відродили свою мову.

На кого в нас надія? На молоде покоління. Що ми повинні робити? Виконувати статтю 10 Конституції, де йдеться про те, що в офіційному спіл-

куванні державною мовою на всій території України є українська мова.

Виконуйте заповіт Володимира Сосюри:

*Любіть Україну у сні й наяву,
Вишневу свою Україну.
Красу її, вічно живу і нову,
І мову її солов'їну.*

Анатолій МОКРЕНКО,
народний артист України

Коли я навчався в Політехнічному інституті, у цьому приміщенні був спортзал, і тут я займався спортивною гімнастикою разом з олімпійською чемпіонкою Ларисою Латиніною. Тоді вона мала українське прізвище. А потім стала Латиніною, й Україна втратила справжній видатний талант.

Скрізь українці століттями берегли свою мову, свою ідентичність. Подорожуючи, я думав: навіть закордонним українцям берегти мову, якщо вони знають англійську, французьку, іспанську чи якусь іншу, можуть вільно спілкуватися? Але завдяки рідній мові вони зберігають цілісність національного духу, в чужих країнах будують український дім.

Коли з далекого українського села вісімнадцятирічним я приїхав до Києва, побачив, що переважна більшість розмовляє російською. Мене це шокувало. Але тоді ми були в імперії, тому панувала російська. А в своїй державі повинна бути рідна. Це боротьба за дух, за власне «я». У світі не було і немає нічого вищого, сильнішого за дух.

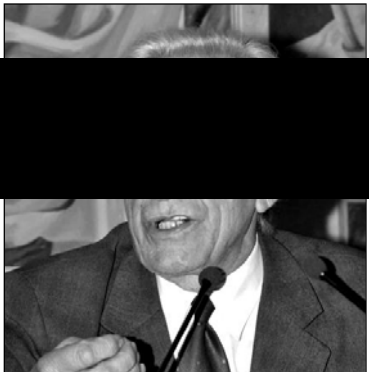
Прикро, що іноземці в Києві не чують української мови. Згадую слова Олеся Гончара: «Страшно, коли людина перестає боятися власного безчестя».

Російська мова — це зброя. Завоювавши інформаційний простір,

можна завоювати народ. Наша біда в тому, що ми не можемо зрозуміти, що в рідній мові — душа, дух. Нині душа розполовинена, і нам треба її зібрати до купи. Тільки тоді зможемо побудувати міцну державу.

Мова — одна з найголовніших ознак нації. Ми будемо свою державу, повинні бути державними людьми. Мова — не другорядна справа. Якщо хочемо бути самими собою (а це зовсім непросто), ми повинні все зробити, щоб Україна була українською.

Переконаний, що не матеріальні цінності визначають щастя, а духовні. Ви молоді, за вами майбутнє. Тому боротьба за мову повинна зайняти чільне місце.

Іван ЮЩУК,
професор Міжнародного лінгвістичного університету

Я один із тих, хто укладав Закон про мови в Українській РСР як представник Товариства української мови. Мені довелося доповідати на трьох комісіях Верховної Ради про рішення Товариства української мови.

Було подано на обговорення три проекти: проект, який розробили депутати Верховної Ради разом із Товариством української мови, від депутатів Криму і від Дніпропетровська. Леонід Кравчук тоді дипломатично сказав, що про українську мову як державну йдеться в нашому законі про мови в УРСР, це повинно бути, і завдяки цьому пройшов саме він. Основна ідея звучала так: «Українська РСР забезпечує українській мові статус державної, вона повинна сприяти розвитку високих творчих сил українського народу, гарантувати його суверенну національну державну майбутність».

Цим законом закладено нашу незалежність. 27 жовтня ВР прийняла статтю Конституції, у якій українську мову проголошено державною, а 28 вже було прийнято Закон про мови. А наша Верховна Рада статтю 10 Конституції прийняла ще кілька років тому, а закону про мови й досі немає. Ось таке ставлення наших депутатів до української мови.

Мене цікавить, що заважає молодим розмовляти українською. Гадаю, провінціалізм. Дехто сприйняв думку, яку нам нав'язували дуже довго, що наша мова вторинна. Але це не так. Українська мова втричі давніша від російської. Російська мова існує приблизно з 988 року, а українська — близько 3000 років.

Українська — це козацька мова. Приміром, давньогрецька формулася в Афінах, англійська — в Лондоні, французька — в Парижі. А наша — на Запорозькій Січі. Козаки приходили з різних місць, кожен приносив щось своє. А відкозакувавши, розносили козацьку говірку по своїх селах, містах.

У жодній мові немає такої консолідації. Українець, хоч би звідки він був, легко зрозуміє співвітчизника. І цьому посприяли козаки.

Далі буде.

Матеріали підготувала
Надія КИР'ЯН
Фото
Ксенії ГЛАДИШЕВОЇ

ЇЙ ДОВІРИЛОСЯ СЛОВО

Володимир КАЛАШНИКОВ,
народний артист України,
м. Луганськ

Про мистецтво художнього читання ні-ні майже не згадують. Можливо, тому, що наприкінці минулого століття воно почало “засинати”. Причина такої “дрімоти” в тому, що з кожним днем цей творчий жанр вимагає поглибленої роботи зі словом.

Приємно зазначити, що на Луганщині художнє читання нині зануртувало цікавим і плідним творчим доробком молоді артистки філармонії Вікторії Чекунової. Кілька років тому випускниця Інституту культури і мистецтв ЛНУ ім. Т. Шевченка, визначаючись із жанром майбутньої творчості, не спокусилася ні декламаторством, ні фамільярно-розмовним жанром, ні театралізовано-драматичним читанням творів, ні блазноватим виголошенням гуморесок, а свідомо обрала художнє читання, бо лише йому властива вишуканість.

Нещодавно прослухавши у її виконанні літературну програму “Зі мною говорила тиша”, я переконався, що Вікторія Чекунова невгамовна у творчій наполегливості.

Програма “Зі мною говорила тиша” — це пам’ять про закатованих голодом українців у 1932—1933 рр. Допомагали Вікторії у підготовці власне художньо-образне бачення теми, талант і наполегливість у пошуках форми творчого вирішення. Період роботи над програмою “Зі мною говорила тиша” став для актриси своєрідним самовипробовуванням рівня власної фаховості в художньому читанні. Незаангажоване сприйняття страшних подій, хист і творчий запал артистки вилилися зрештою у сумну й водночас душевно-теплу і хвилюючо-цікаву літературну програму. Сюжет неймовірно простий. Дівчина, перебуваючи у грайливо-піднесеному стані, намагається розважити свого немічного дідуся. Несподівано онука пробуджує в його пам’яті страшні спогади про його го-лодне дитинство, яке припало на початок

тридцятих років. Під враженням від почутого, у полоні психологічно-болісних роздумів, збентежена виконавиця постає перед слухачами. Голос актриси хоч і плине вільно, однак простежуються сум, жаль, душевна образа і навіть гнів.

У жестах актриси стримана. Своєрідна психологічно-емоційна пружність, тембр голосу та чіткість ритму її мовлення запрошують слухачів до осмислення того, про що йдеться.

Емоційна тактовність актриси, з якою вона звертається до аудиторії, викликає у слухачів довіру й цікавість. Кожне слово без перешкод проникає у свідомість слухачів, а вже оселившись у їхніх душах, ніби спонукає до власних роздумів про почуте.

Ось мить, коли відбувається психологічний взаємобмін почуттями й емоціями між актрисою та слухачами, коли пробуджується генетична пам’ять людини.

На жаль, на Донбасі такі тривожно-творчі миті, в яких осячується українська душа, — явище рідкісне. Хоч і в столиці багато митців ігнорує українську, свідомо припускаючись двомовності у творчості. Мова Вікторії Чекунової — лише українська, саме тому кожне мовлене нею зі сцени слово не лише чуєш, а й відчуваєш.

Поцікавився якимось у Вікторії: чому вона, маючи в репертуарі близько десятка літературно-концертних програм, наполегливо продовжує шукати нові оповідання, новели, вірші. Актриса відповіла: “Постійна робота над віршами для мене — щоденна потреба. Своєрідність поетичного ритму різних творів, об’єднаних єдиною темою, активізує емоційність, урізноманітнює забарвленість інтонацій. А вірш, який особливо припадає до душі, здатний впливати навіть на поведінку на сцені”.

У щирості цих суджень переконуєшся, спостерігаючи за виходом на сцену Вікторії. Її хода легка, в поставі зібраність, у погляді — почуття власної гідності. Так завжди розпочинає творчо-психологічне спілкування зі слухачами актриса-читець Вікторія Чекунова. Словом, як пісню власної душі, вона створює в уяві слухачів образи то подитячому наївні, як у програмі “Мамина радість”, то по-юначому лукаві, як у програмах за творами Лесі Українки й Івана Франка, то сповнені драматизму, як у літературній композиції “Гіркий присмак Чорнобиля”, де образ головної героїні досить мінливий. Спочатку в уяві слухачів постає образ молоді, ніжно-мрійливої, безмежно щасливої у подружньому житті та в материнстві жінки. Але чорнобильська ніч нищить її щастя.

У читця Вікторії Чекунової поступово викристалізовується власна манера художнього читання. Актриса на сцені схожа на маляра за мольбертом. Це обнадійливо для творчого утвердження майстра художнього читання.

Артистка Вікторія Чекунова, молода і здібна, перебуває лише на початку свого, сподіваюся, довгого та плідного життєво-творчого шляху. Тож вдячні слухачі чекають на нові здобутки і знахідки мисткині.

ТЕАТР ІЗ ПРОВІНЦІЇ?

Світлана ОРЕЛ,
м. Кіровоград

Не існував би так довго якийсь фестиваль чи свято, якби було придумане десь у глибині чиновницьких кабінетів і не знаходило підтримки та відгуку в театральній громадськості. Тож “Вересневі самоцвіти” — це не лише приїзд театральних критиків, режисерів, самодіяльних колективів на хутір Надія — у родове гніздо Івана Карпенка-Карого, це ще й нагородження переможців “Театральної весни” — конкурсу, який триває кілька тижнів і викликає широке обговорення в місцевій пресі.

Наступного року Кіровоградщина зустрічатиме п’ятдесяту “Театральну весну”. Конкурс, до речі, проводять за так званим кущовим принципом — в окремих районах, бо залучити всі колективи в одне дійство неможливо: жодне журі не витримає. Адже в області 24 самодіяльні театральні колективи мають звання народних, а ще понад 400 самодіяльних театрів, гуртків, студій. Усі вони пережили роки безгрошів’я, холодних, а то й напівзруйнованих клубів. І вижили на ентузіазмі керівників та учасників — простих людей з глибини.

Ветеран театального руху, колишній працівник обласного будинку народної творчості Гарій Войченко написав спогади про цей багаторічний конкурс-фестиваль. На відкриття “Вересневих самоцвітів” приїждять не лише учасники самодіяльних театральних колективів. І якщо раніше обласне управління культури замовляло кілька автобусів для місцевих чиновників, журналістів, то цього року були задіяні маршрутні таксі. Приємно й те, що багато молоді побувало в родовому гнізді славнозвісної театральної родини.

Для деяких виробничих колективів відвідання свята стало вже традицією. Люди цікавляться історією садиби, відвідують екскурсії, які проводить Валентина Тобілевич.

Багато хто пам’ятає чудові імпровізовані розповіді-екскурсії літературознавця, доктора філологічних наук Леоніда Куценка, який перередчасно пішов із життя. На щастя, він устиг записати їх, і кіровоградське видавництво торік видало своєрідний нарис-мандрівку “Стежками хутора Надія”. Імовірно, ця робота має перспективу ще не одного перевидання.

Торік тут встановили пам’ятник господині хутора, дружині драматурга Софії Тобілевич (скульптор Віктор Френчко). Це стало можливим завдяки поліпшенню фінансування культури на Кіровоградщині, що також позитивно відобразилося на облаштуванні території заповідника. На жаль, він не набув ще статусу науково-практичного центру з вивчення історії драматургії й українського театру, як про це мріяло багато театралів.

Колись порушували питання про повернення в Україну оригіналів п’єс українських авторів, які зараз зберігаються в Санкт-Петербурзі, а місце їм саме у такому центрі. Тих п’єс там досить багато, бо кожен автор свого часу зобов’язаний був надіслати оригінал у Третє відділення поліцейського управління Російської імперії для цензури, де їх і зберігали. Революційні матроси хотіли спалити непотрібні, як на них, папери, але наш земляк Олександр Поляков звернувся до Луначарського і так рукописи врятували. Вони й досі там зберігаються. Безперечно, серед них є багато таких, які свого часу цензура пропустили не могла, а сьогодні вони прикрасили б сцену. Міністерство культури і туризму клопоталося про те, щоб повернути хутору Надія хоч би п’єси Івана Карпенка-Карого. Проте...

Приємно, що вже в день відкриття “Вересневих самоцвітів” на всі вистави був аншлаґ. Цей факт руйнує стереотип, що глядачеві з провінції потрібне щось простеньке, примітивне. Масовим, на жаль, іноді називаємо те, що у суспільстві, яке себе поважає, просто викинули б на смітник — нахабну графоманію, вторинність, оспівування й піднесення не найкращих рис людини. Виявляється, ми, українці, цінуємо професійне, красиве, гармонійне, що хвилює душу. Не дарма український професійний реалістичний театр народився в нашій степовій провінції...

ЗОРЯНИЙ СВІТ НАРОДНОЇ ПІСНІ

Ганна КОЗАЧЕНКО,
член правління Українського
фонду культури

Співачка торкнула струни бандури — і залунали українські пісні сучасних композиторів і наших класиків, а потім геніальні обробки М. Лисенка й А. Кос-Анатольського тих народних шедеврів, які хвилюють ось уже не одне століття. Давня історія Шевченкового “Плачу Ярославни” до нас наблизилася у співі Лариси Дедюх, а потім наче зашелестіли нові калинові гаї спогадом про загиблих від Голодомору, коли зазвучав твір молодого композитора В. Кияниці.

І голосу її було тісно під склепінням Будинку вчителя, він ніби розсував стіни й відкривав стелю, сягаючи висот над Києвом і знаходячи дорогу-лет у жовтневий зоряний безмір. Так серце, сповнене почуттів, тріпоче у грудях. Драматичний талант актриси показав себе у пісенному шедевірі І. Поклада і Д. Луценка “Як я люблю тебе”. Тендітна ніжність голосу проростала довірливо й неспішно, а потім сягнула небес такою проникливою і пронизливою трагічною силою, що мимоволі зникло все реально зримає, а інші виміри відкрилися тим, хто слухав Ларису Дедюх. Антична трагедія і ще давніша відірваність Людини від її Творця оголилася через ліричну пісню, і стало зрозуміло, що справді Любов рухає Сонце й інші світила.

Її бандура звучала по-земному просто, потім наче ставала арфою, де замість струн — сонячні промені, а сама тендітна постать співачки уподібнювалась до маленького блакитного янгола, що спустився на сцену Будинку вчителя. Коли Лариса Дедюх поступилася місцем своїй юній учениці Саші Богдан, вона вже на своїй бандурі продовжила космічний вимір концерту. Дівчина заграла “Пісню вітру” Р. Гриньківа, а зал наче плив у медитації, тихо погойдуючись на теплій хвилі, доки перемовлялися дзвони віддалених православних храмів із золотистими ммарками. Ця музична п’єса нашого молодого співвітчизника уже поповнила скарбницю української та світової музики.

Далі були веселі пісні: Тетяна Чабан і Юрій Гаюр — консерваторські учні Лариси

Творчий вечір Лариси ДЕДЮХ у Будинку вчителя ще раз засвідчив невичерпні можливості її голосу, який зачаровував слухачів під час концертів співачки в різних країнах світу.

Лауреат міжнародних конкурсів Лариса Дедюх чимало гастролювала: біль-ше за кордоном, менше — в Україні. Адже чимало часу і серця нині віддає викладацькій роботі в Національній музичній академії ім. П. І. Чайковського, де й сама навчалася колись у класі професорів, народних артистів України Клавдії Радченко і Сергія Баштана.

І не тлом, і не літературним обрамленням концерту були вірші Ніни Шаварської — поетеси, яка весь вечір перебувала на сцені поряд зі співачкою, своїм легким і водночас виваженим словом допомагала якнайкраще зрозуміти талант, саму сутність співачки.

Дедюх — повернули глядачів у реалії веселих народних пісень. Втім, оспівану в народі “хату з лободи” в контексті цього концерту сприймали також символічно. Ті, хто ближче знає родину Лариси Дедюх, не можуть не помічати, що духовна відірваність від невеселих реалій нашого суспільства почасти вимушена. Адже саме держава створює нестерпні умови для талановитих митців, і водночас, як на сміх, підтримує принизливий для іміджу України несмак.

Однак веселі життєрадісні учні знову запросили на сцену улюблену викладачку. Тепер

навіть вишукане у багатстві справжньої народної вишивки її концертне вбрання налаштувало на улюблені пісні. Повеселив у цю пору весіль “Гарбуз білий ка-чається” в обробці М. Лисенка. Але “Чотири воли пасу я” (цю пісню Лариса Дедюх присвятила Марії Стеф’юк) знову розкраяла серця. І думалося: як ця при-язна, усміхнена, талановита співачка перейняла від Марії Заньковецької глибин-ну трагічність української жіночої душі?

Справжнє мистецтво завжди очи-щує душу і надає сили, щоб долати земні випробування.

Творчий вечір лауреата міжнародних конкурсів Лариси Дедюх збув чимало добрих почуттів і думок, і хотілося зустрічатися зі співачкою знову і знову. Можливо, її запро-сить на роботу оперний театр і вона пого-диться (якщо відпустять учні), тоді чутимемо її частіше. Пошастало дізнатися, що серед найближчих авторських концертів Лариси Дедюх — виступ у Музеї мистецтв імені Богдана і Варвари Ханенків, “київському Луврі”, який готується відзначити 90-річчя.

Степан БОЙКО,
просвітянин,
м. Івано-Франківськ

Економічна криза 1990-х стала чи не найбільшнішою для горян і народних майстрів зокрема. Підприємства художніх промислів перестали працювати, тож майстри залишились віч-на-віч зі своїми проблемами (придбання сировини, виготовлення та збут виробів). Вони перебиваються випадковими заробітками на базарах, а про соціальний захист і пенсійне забезпечення годі й говорити. Тому на межі вирождення опинилися унікальні осередки народного мистецтва (яворівське ліжникарство, коломийське гончарство, косівське різьбярство і писанкарство). Саме у Яворові, Коломиї, Косові з двадцятих років до 1939-го діяли фахові просвітянські школи, що їхні роботи знали в Австро-Угорщині, Польщі, Прибалтиці, а в часи СРСР — у багатьох колишніх республіках.

Найгостріша сучасна проблема — зберегти технологію виготовлення гуцульських ліжників, які зараз виробляють в єдиному селі Яворові Косівського району, а попит на них зростає.

На виконання указу Президента розпочалась підготовка державної програми, і Петро Лосюк, член-кореспондент Академії педагогічних наук України, заслужений учитель України, запропонував свій науково обґрунтований проект “Гуцульська гражда”.

У “Державній програмі забезпечення, відродження і розвитку народних художніх промислів на період до 2010 року”, затвердженій постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007-го, передбачено утворення в Україні семи центрів народного мистецтва в осередках традиційних народних художніх промислів. Такий центр у Яворові на Косівщині — чи не єдиний у західних областях України. На його створення на 2008—2010 роки передбачено фінансування з місцевого бюджету в сумі чотирьох мільйонів гривень. І це справедливо. Село Яворів дало світові класика різьби по дереву Юрія Шкрібляка. Неперевершені шедеври Юрія та його синів Василя, Миколи і Федора, а також іншої династії різьбярів — Юрія, Семена і Василя Корпанюків та Дмитра Шкрібляка займають чільне місце в музеях України та багатьох зарубіжних країн.

А скільки невідомих мосяжників, ліжникарок, вишивальниць, писанкарок впродовж двох століть прославляли Україну та Гуцульщину на весь світ! “Першочерговим у створенні центру народного мистецтва є будівництво хати-гражди в Яворові, яке відбувається під патронатом Президента Віктора Ющенка, а керівництво здійснює голова облдержадміністрації Микола Палійчук”, — каже Петро Лосюк.

Розкиданість гуцульських осідків у горах, часті дощі, глибокі сніги спонукали гуцулів зводити будинки, тобто хати-гражди так, щоб вони були захищені від звірів та лихої людини, а господар міг у негоду обійти всі приміщення. Це були обереги устрою життя гуцулів.

Зведена в Яворові хата-гражда стане своєрідним оберегом народного мистецтва, музеєм народних художніх промислів, уособлюючи найкращі народні мистецькі традиції минулого та їхній зв'язок із сучасністю. Тут функціонуватимуть навчально-показові майстерні різьбярства, вишивання, ткацтва (ліжникарство), художньої обробки металу (мосяжництво), писанкарства, салон-магазин, музей ліжникарства тощо.

Проект “Гуцульська гражда” передбачає переобладнання діючих музеїв — літературно-краєзнавчого Лесі Українки і народного мистецтва Гуцульщини, а також облаштування садиб-музеїв династії різьбярів Шкрібляків і Корпанюків та меморіального музею Окуневських.

ЯВОРІВСЬКА «ГУЦУЛЬСЬКА ГРАЖДА»

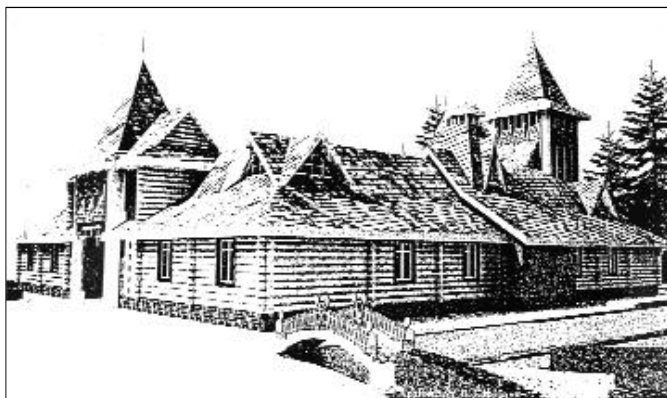
Три покоління яворівських ліжникарок

Передбачено підготовку і видання фотоальбомів народного мистецтва, каталогів, буклетів, поштових листівок, відео- й аудіозаписів, телефільмів. Вводять у практику щорічне проведення масових заходів: симпозиумів, пленерів, міжнародних, всеукраїнських та регіональних науково-практичних конференцій і семінарів. Так, серед культурно-мистецьких заходів, які сприяють відродженню та популяризації народних художніх промислів, державна програма передбачає проведення в Яворові 2009 року Міністерством культури і туризму України, Івано-Франківською облдержадміністрацією і Національного спілкою майстрів народного мистецтва України симпозиуму з ліжникарства. Регіональна громадська організація “Гражда” (голова П. Лосюк) спільно з майстринями-ліжникарками готує перший фестиваль українського ліжникарства “Барвисте диво”.

Систематичне проведення масових заходів у Яворівському мистецько-турист-

ському центрі “Гуцульська гражда” ставить за мету популяризацію українського народного мистецтва та розв'язання найболючішої проблеми — забезпечення народних майстрів постійними заробітками й соціальний захист. Тому для збереження і розвитку народного мистецтва потрібна державна підтримка.

Не менш важлива протидія ввезенню з-за кордону і реалізації в Україні виробів низького ґатунку,

Гуцульська гражда

і творчості. Співпраця народних майстринь з професійними художниками спричинила справжній ренесанс гуцульського ліжника. Нині застосовують нові візерунки і кольори, лише природні барвники.

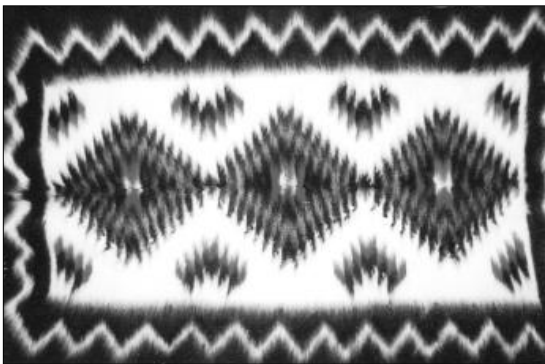
Петро Лосюк і Василь Корпанюк провели на базі Яворівської школи Всеукраїнський семінар з художнього ткацтва (2001) і Всеукраїнську науково-практичну конференцію спільно з Львівською національною академією мистецтв “Сучасне народне мистецтво України: теорія і реальність” (2002). Doroslі й діти представляли доробок яворівських митців в Українському домі в Києві як учасники Всеукраїнської акції “Мистецтво одного села”, а учні презентували Яворівську школу в Культурному центрі України в Москві, в Бая-Маре і Сигеті (Румунія) і всюди здобували високу оцінку.

Один із найважливіших чинників збереження і розвитку народних традицій — навчально-виховний процес в освітніх закладах. Яворівська гуцульська школа добре відома в Україні. Для вивчення історії Гуцульщини, природи, господарства, народного мистецтва краю, фольклору, традицій, звичаїв видають 23 книжки, журнали “Гуцульська школа” тощо. Досвід освітян Гуцульщини щодо використання регіонального етнографічного компоненту впроваджують на Бойківщині, Волині, Наддніпрянщині, Поділлі, Поліссі, Слобожанщині, Таврії та в інших регіонах України. Оскільки на трудове навчання відведено лише годину на тиждень, годі сподіватися, що учні оволодіють вміннями і навичками з художніх ремесел.

Прикро, що рідкісним стало учнівство в домашніх умовах. Тож як підготувати молоду зміну народних майстрів? Відділ освіти Косівської райдержадміністрації (начальник Володимир Козьменчук) ініціює створення на базі Яворівської школи обласної школи-колеґіуму народних художніх промислів. Беручи до уваги стартові умови в селі Яворові (трудова ресурси — майстри автентичного народного мистецтва, народні художні промисли, глибокі корені національних мистецьких традицій, музеї, транспортна доступність, унікальне природне середовище тощо) проект “Яворівський мистецько-туристичний центр “Гуцульська гражда” досить перспективний. І це надихає народних майстрів.

переконаний автор проекту П. Лосюк. “Слід постійно дбати про формування у наших співвітчизників здорових естетичних смаків, підтримувати яскраво виражене українське “я”, — наголошує він.

Проект “Гуцульська гражда” передбачає розвиток туристичної інфраструктури (організація пішого й кінного туризму, облаштування автостоянок, спорудження будинків-котеджів, готелів тощо). Завдяки діяльності центру народного мистецтва в Яворові стане привабливим для туристів “Золоте кільце Прикарпаття” (Івано-

Ліжник Марії Криль

Франківськ—Яремча—Ворохта—Верховина—Криворівня—Яворів—Косів—Коломия).

Центр народного мистецтва “Гуцульська гражда” в Яворові створюють на глибоких мистецьких коренях, які витримали всі лихоліття. За час незалежності України тут є чималої набуток. Приміром, на базі школи і майстерень відомих ліжникарок Василини Кали-

НА ЖИТОМИРЩИНІ З'ЯВИТЬСЯ ПАМ'ЯТНИК ДЕРУНУ

Павло ГУК

На фестивалі дерунів збирали кошти на його спорудження.

— На Поліссі традиційно вирощують картоплю, а деруни — найулюбленіша страва жителів Коростеня, — розповів міський голова Володимир Москаленко. — Тому, коли наш земляк письменник Валерій Нечипоренко подав ідею такого фестивалю, її підтримали.

— До проведення долучились виконком міськради, громадські організації: Жіноча рада, об'єднана спілка голів вуличних і будинкових комітетів, — повідомила голова оргкомітету Катерина Сатяєва.

Розпочався фестиваль конкурсом на найкращий транспарант, присвячений дерунам. Також відбулося змагання серед місцевих письменників на найкращий твір про деруни. А головним дійством став всеукраїнський конкурс кухарів. Кожна з команд (а їх було 69 — колективи їдалень, ка-

фе, барів, ресторанів, домогосподарки) представляла від 1 до 20 різновидів рецептів дерунів, які смажили просто на фестивалі. Під час підбиття підсумків конкурсу враховували оцінки не лише журі, а й 71 добровільного дегустатора.

— Я сама готую деруни вже п'ять років, — долучається до розмови учасниця конкурсу Наталія Антонюк з Коростенської школи № 9. — Ми пропонували деруни з грибами, з лівером, з м'ясом, з капустою і з сиром.

Якщо хтось досі не вмів їх готувати, то на фестивалі можна було навчитися й отримати диплом про закінчення Коростенської міжнародної школи дерунарства. Четверо її майстрів навіть хотіли потрапити до Книги рекордів Гіннеса, виготовивши до фестивалю велетенський дерун розміром 2,4х1,15 м. Для його приготування використали 96 кг картоплі, 5 кг моркви, 10 кг сала, 5 л сметани, 3 кг каліни, 2 кг чорносливу, 120 яєць, 20 кг цибулі, 6 кг

грибів, 4 кг м'яса, 4,5 л олії, 400 г гірчиці та спеції. Але встановити рекорду не вдалося: 118-кілограмовий гігант не “дотяг” до перемоги 1,5 кг. Гості з'їли його менш ніж за 40 хвилин.

— Охочих скуштувати деруни прийшло більше, ніж продавці могли запропонувати, — ділиться враженнями відвідувач фестивалю Юрій Сторчак. — Тому на майбутнє треба залучити більше людей, які готуватимуть і продаватимуть. Фестиваль сподобався всім.

Оргкомітет планує розширити географію учасників фестивалю. Катерина Сатяєва висловила сподівання, що наступного року вдасться вийти на міжнародний рівень. Поки що іноземці з Польщі, Німеччини, Молдови, Росії та Білорусі були як гості. А через рік деякі з них вже погодилися представити свої деруни. Планують, що 2009 року фестиваль пройде в іншому місці, бо прийшло стільки людей, що центральний парк ім. Островського всіх не вмістив.

